

Universul

Anul XLIV Nr. 21

20 Mai 1928

5 Lei

literar

UMORISTUL

CITITORII

GEORGE RANETTI

Sunt mulți oameni a căror urșită, aproape tragică, îi face să trăiască într-o haină care, — fără să fie de împrumut, — le deformează totuși individualitatea, întunecând poate cele mai de seamă din însușirile fundamentale.

O problemă din cele mai pasionante, — a cărei rezolvare este, poate, rezervată pretențioasei științe care se numește psihanaliza, — o constituie desigur determinarea condițiilor în cari cineva se hotărăște pentru o anumită atitudine în viață.

O atitudine dominantă luată față de public, nu dă totdeauna și nota reală a fondului sufletesc respectiv.

Și generația respectivă, ca și cele următoare, abia dacă bănuiesc pe omul acievărat...

Istoria pomenește câțiva mari pontifi cari oficiau cu fast și cu o severă disciplină cultul divinității, luptând, — printr'un riguros formalism — împotriva unei sfâșietoare și permanente indoeli tocmai asupra divinității în numele căreia predicau.

Și tot istoria consacră pagini, de o izbitoare ciudătenie, închinată câteodată eroilor cu nume răsunătoare și îmbrăcați în zale, cari ascundeau totuși, în realitate un delicat și potolit suflet iubitor al liniștii casnice și al turmelor domoale ce pase pe câmpia învăluită în umbrele serii...

Atitudinea adoptată, ținuta pe care ne-am alos-o în viața de toate zilele, ne reflectează foarte rar, în întregime, pe noi cei cari suntem în realitate, și dacă nu denaturează direct structura noastră intimă, de cele mai multe ori o exteriorizează numai fragmentar, înfățișând-o doar în una din fețele sale.

N'am crezut niciodată că îmi va fi dat să scriu „un articol”, în legătură cu moartea lui G. Ranetti.

Gouim, totdeauna, — cu un gest definitiv, — gândul morții, ori de câteori el se apropie de ougetul nostru, raportat la noi înșine sau la cei ce ne trăesc împrejur.

Poate că acesta este încă unul din marile secrete, încă una din tainicile puteri pe cari Firea le-a pus în alcătuirea noastră: Să trăim, — și să ne purtăm atât timp cât trăim, — cași cum noi n'ar trebui să murim niciodată...

Și cu toate acestea, izbitura vine, desmintind, sinistru și fundamental, toată nălcuirea în virtutea căreia găsim ușurința inconștientă și, de atâtea ori uimitoare de a face tot ceea ce face un om în cursul unei vieți aci pe Pământ...

În împrejurarea în care, — cu toate acestea, — îmi revine sarcina de a vorbi despre G. Ranetti ca despre „un mort”, noțiunea care mă stăpânește mai puternic ca oricare alta este aceea a atitudi-

nii voite pe care el a avut-o în viață.

Amintiri, — prea multe, și care ar putea fi citate ca document, pentru evocarea exactă a personalității sale, — amintiri despre G. Ranetti, nu am.

Dar am despre el o aducere aminte totală, o impresiune generală despre felul său de a fi, am acel sentiment intim și aproape insesizabil pe care și-l dă perceperea totală a unei personalități sau a unei situații.

Ca despre cărțile al căror subiect și cadru nu reușești și nici nu simți nevoia să și-l amintești, dar cari te mișcă adânc prin reflectarea atmosferei lor, ori ca despre locurile depărtate, cu nume și detalii topografice neștiute, dar a căror re-

GEORGE RANETTI

percusiune o păstrezi, așa îl am înaintea ougetului, astăzi, pe Ranetti.

Poate că eu nu-l văd pe „Ranetti, ziaristul incisiv și polemistul necruțător” — polemist, ce e drept într'o vreme de fericită memorie, când calificativul nu ținea locul ideii, și nici trivialitatea nu înlocuia argumentația, — cum, deasemenea, bănuiesc că nu-l văd pe „Ranetti cel plin de spirit scânteetor și părinte al celor mai copleșitoare calambururi”, dintr'o epocă în care spiritul n'avea ca obiect numai nudurile de femei, iar ca perspectivă intervenția parchetului, pentru atentat la bunele moravuri.

Cred că imagina generală pe care o păstrează, este imagina despre „Ranetti, om”, așa cum trebuie să fi fost față de sine însuși, când n'avea nevoie de „atitudine profesională” și nici de „poza” înaintea galeriei care îl aștepta numai s'o facă să radă.

Pentru mulți săi cititori, trebuie să fie o mare noutate și o notă aproape neverosimilă detaliul că „polemistul necruțător” și „spiritul scânteetor” era, în fond, poate, un timid.

Sensibilitatea sa, în nuanțe câte odată excesive, și simțul său de autocritică n'au făcut să văd în el, aproape de câte ori am stat de vorbă în anii de după război, un stios și un modest.

Din adâncul personalității sale de o factură extrem de delicată, se degaja o impresionantă rezervă, de care omul era

deplin conștient și pe care auto-

vațiunea nu făcea decât s'o mărea.

L-am văzut, de altfel, și în câteva cătoare momente dificile, — de cari unu din noi nu e cruțat, — momente de un demers care ne părea nouă foarte natural, pe el îl ținea îndelung locului.

Trebuie negreșit adăogat, — la aceste note asupra omului care a fost G. Ranetti, — grija sa pentru forma artistică, preocuparea estetică, vădită în felul în care i-a fost odată de o neuitată frumusețe, în cravatele pe cari, tânăr fiind, arbora cu o alură direct romantică, scrisul său care, de câteori îl vedeam, amintea pe al lui Edmond Rostand.

A fost o urșită specială, urșita a suflet bogat înzestrat, care iubea frumusețea și armonia, care cred că se oprea în rădăcinile adânc în fața unui costeliv cald, de un neomenos cărușas fiindcă nu pu- urni povara mai mare decât puterile.

Reprezentat al celei mai omonestite tre indiuoșerile cari au înflorit viața nerafției direct legate de a noastră, zice că el și-a schițat liniile unei filozofii personale, în forme ce apar uneori ca protest, — un protest poate, în printr'un rând, împotriva sa însăși...

Nu e ciudat de constatat, — și asta se poate dovedi, — că Ranetti era un zolat, că avea o societate atât de vizibilă în cât abia se poate spune că există?...

Multa veselie, veselia afișată, erau adeseori tristeți cari nu trebuie să vadă...

Și nu odată, exuberanța și voioșia, gâte pretutindeni zi și noapte, sunt în care îmbraci melancoliei ce nu se vine să fie știute de nimeni de căt tine.

În răsul zgomotos și permanent în noara, nu greșim de loc când vedem copilul care, singur și pătruns de la întunericului odăilor goale, cântă tare, cât poate de tare, ca să-și curejă.

Dela străvechiul Aristofan, și, mai urmă, dela nemuritorul Molière, și, dacă răsul este doar apanajul zeilor al oamenilor, scrisul vesel este odată reflexul unei destul de triste personalități, care găsea, în această mijlocul de a protesta și în același timp de a se apăra.

În această împrejurare, când se înca o reconstituire a notei generale, testi a lui Ranetti, era poate mai decât util, era obligatoriu, pentru core ne am despre el „amintiri artistice” sau „calambururi”, menite să lungescă posum atitudinea ce se suse, să încerc să evoc și puțin „mul” care trebuie să fi fost Ranetti.

GEORGE RANETTI DESPRE DEBUTUL SAU LITERAR

La ancheta pe care acum căfiva ani o gazetă a făcut-o în lumea scriitorilor, cercetându-le debuturile literare, George Banetti a scris rândurile de mai jos :

„Am fost de o precocitate desnădăjduitoare, căci nimeni nu acordă prea multe șanse de viabilitate copiilor născuți în a șaptea lună. Eu, deși lumina zilei am văzut-o la timpul normal, totuși pe aceea a tiparului am văzut-o la vârsta de doisprezece ani. Atunci, eram în clasa treia a Liceului Sf. Petre și Pavel dela Ploști și indignat că un ziar din București atacă pe tatăl meu, avocat și ajutor de primar din orașelul meu natal Mizil, ales în opoziție, am apucat plaivazul cu o mână viguroasă, am măzgălit o apărare revoltată pe câteva pagini de „dictando”, am iscălit cu pseudonimul Rolla (ceace însemnează că citisem deja pe Alfred Musset), și am trimis proza mea la „Gazeta Buzăului”, o mică foiță săptămânală a partidului d-lui Marghiloman al cărui patron era răposatul meu părinte.

Ei bine! peste câteva zile, am avut mândria să contemplant și să recitesc de trei de ori articolușul care mi fusese tipărit, fără nici o intervenție și protecție, și jur, că era anonim. Despre valoarea lui nu-mi fac nici o iluzie, firește. Mi-auc vag aminte că scriam despre „sandramaua guvernamentală care începea să se elatine”, despre cadavrul partidului colectivizat care trebuie înmormântat”, despre „vântul de primăvară ce începe să sufle”, și alte trufandale (?) stilistice dăstee ce-mi rămăseseră în micul doylecel necopt de căpșor al meu, frecventând cu alți colegi tot așa de timpuriu ca și mine întrunirile opoziției unite dela 1888 ce se țineau în sala mare de jos a vechiului meu liceu ploștean și dela cari nu lipseau nici odată.

Ah, dacă „Gazeta Buzăului” nu mi-ar fi imprimat primele mele silabisiri ziaristice ce nu aveau decât meritul sentimentului de dragoste filială ce le inspirose! Ah, dacă mai cu seamă, după ce timpul meu tată, descoperind că eu sunt autorul, în loc să se simtă măgălit și să mă reșete ca pe un puin de prinț, să-mi fi tras o sfântă de bătaie și să mă fi trișes uenic la cismărie ori băiat la o bătaie... Ah, ce om chiabur ași fi fost eu astăzi!

Dar consecințele păcatului original au urmat fatal cursul lor nemilostiv.

SESILA

La clasa patra gimnazială, crezând că o vocație irezistibilă mă avântă spre culmi mai înalte de artă, am publicat în ziarul „șarade” în ziarul „Unirea”, însă nu pe numele meu ci pe al unei solărițe de aceeași vârstă ca și mine, domnișoara Sesila T., care venise din București să-și petreacă vacanța la un unchiu, care era șeful oficiului telegrafico-poștal din Mizil. Era din parte-mi un galant și o surpriză agreabilă ce făcusem adoratei mele de a-și vedea numele tipărit sub una din acele poezioare care începau invariabil cu formula: „Cuvântul ce voi a spune, din două părți se spune, prima parte e...”, etc. Văzând că cedându-i paternitatea șaradelor

mele nu izbutese să-i encerece inimioara care era o enigmă mai anevoie de ghicit decât ele, m'am decis să-i dau asalt cu arme mai perfecionate. Am început să-i dedic d'adrechtul versuri, pline de foc și probabil pline și de mai multe greșeli gramaticale și prosodice. N'am îndrăsnit să le trimet spre publicare, de frică să n'o compromit, mai ales să nu compromit pe autor, primind la „Poșta redacției” vreunul din acele barbare admonestări ce taie aripile plămânelor talente: „D-lui G. R., Mizil. — Mai las-o Popescu cu poezeele și mai vezi de sintaxa lui Manliu, că o să rămâi repetent, și te ia tat' tu de urechi!” Spre a evita asemenea eventuale ofense, înmănam direct dragei mele „aliturile și ofurile” ce-mi inspirase, nu i le trimeteam nici măcar prin poștă al cărei director, unchiul ei, ar fi putut să le intercepteze, transformând o gingașă idilă în cine știe ce grozavă tragedie de familie.

DIDINA

În vacanța următoare, trecusem în clasa cincea (aveam cincisprezece ani) și deja eram la al doilea amor și la al doilea cact de versuri cu cari doream să zăpăcesc de data aceasta pe altă bucurăsteană, venită în vilegiatură la Mizil, d-ra Didina N., o nostimă brună, cu cinci ani mai mare ca mine, și mai înaltă cu două palme, pe cari mă mir că nu mi le-a tras pe obraji dela întâia declarație, mai cu seamă că era curtată în același timp și de răposatul căpitan Carol Scrob, — deși era om matur însurat și cu copii. Pentru ce d-ra Didina avea acru să agreeze mai mult sfioasele omagii ale micului copil de trupă și de trup care eram, decât pe acelea ale falnicului căpitan de cavalerie care îi făcea cu asiduitate cavalade și cu roibul său de cazarmă și cu olimpicul Pegas? Cochetărie, perversitate, compătimire? Sunt mistere ale psihologiei feminine ce nu am reușit să le pătrund nici până azi. D-ra Didina, probabil excitată de lirismul erotic cu care o tămăiam până la amețală căpitanul și ea, s'a măritat chiar în vara aceea cu un brav învățător rural, un flăcău voinic și practic care în loc de versuri i-a făcut copii.

INCHEIERE

În sfârșit, să scurtez poliloghia amintirilor mele.

În clasa șaptea, am trimis la „Adevărul Literar”, condus de Tony Bacalbașa, și mi s'au publicat, diferite glume, o traducere a unui admirabil sonet intitulat „Călugăr” al lui Edmond Haraucourt, etc.. Le iscălam — pe toate „Namuna”, un alt erou al lui Musset pentru care aveam — și mărturisesc cu rușine că o păstrez și'n pragul bătrâneții — o mare slăbiciune.

Dela „Rolla”, scribul dela fițuica „Gazeta Buzăului”, și până la „Namuna”, colaboratoru „Adevărului”, dirijat de Tony care era foarte sever cu începătorii, făcusem un pas gigantic de care juvenila mea vanitate era îndreptățită să se măgulească.

Aceasta a pecetluit definitiv soarta

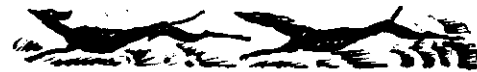
mea. Am svârlit, după două examene la Drept, nesuferitele ceasloave ale lui Demangeat și indigestele „Digestae” ale lui Justinian — și restul cititorii contemporani îl cunosc.

Am început la „Lupta” lui Gheorghe Banu cu versuri epigramatice, am continuat la „Moș Teacă” cu Tony, care a fost adevăratul meu naș literar, deși el era de obicei „fin”, am fost alături de Caragiale la „Moftul Român”, seria doua... Și așa mai departe.

Am ajuns la un stadiu al carierei mele când nici laudele nu mă mai îngâmă, nici ocările nu mă mai supără. Am sorbit până la fund și nectarul unora și veninul celorlalte.

O singură emoțiune cred însă totuși că ar găsi nervii mei încă virgini pentru a se înfiora de o delicioasă vibrațiune. A nume să aud pe Sesila, pe Didina, muzele copilăriei mele, și pe... dar acest nume nu-mi e îngăduif să-l divulg căci este al aceleia pentru care am simțit întâia și veritabila dragoste serioasă; aș dori, zic, să aud din gura lor că băiețușul și apoi adolescentul care le-a cinstit altădată, cu naivitatea ridicolă dar sinceră, nu le-a făcut prea din cale afară de răs mai trăziu...

GEORGE RANETTI

NOTE BIOGRAFICE

George Ranetti sa născut la 1875 în ziua de 19 Octombrie, în orașelul Mizil din județul Buzău.

Cursul primar l'a făcut în orașelul său natal, iar cel secundar la „Liceul Petru și Pavel” din Ploști.

A început să scrie chiar din liceu. Când era în clasa 7-a, a publicat în „Adevărul Literar” condus pe atunci de Tony Bacalbașa, al cărui elev a devenit mai târziu.

După ce a terminat liceul s'a înscris la facultatea de drept. Dar după al doilea examen momit de succesele dobândite se apucă de literatură. Incepe la „Lupta” lui Gh. Panu cu versuri epigramatice și continuă cu Tomy Bacalbașa la revista „Moș Teacă”, — en vogue pe atunci — și la „Moftul Român” alături de Caragiale. Tony Bacalbașa, a fost, după cum spunea însuși Ranetti, — nașul lui literar.

Mai târziu a fondat revista „Iurnica”, care apare și astăzi.

A scris :

„Romeo și Julieta la Mizil”, comedie într'un act în versuri, care s'a jucat cu succes și a făcut serio mare pe atunci, bucurându-se de-o critica elogioasă.

— Deasemenea și comedia „Săracu Dumitrescu”. Ambele au fost reprezentate pe scena Teatrului Național din București.

A mai scris :

„Fasonel și Comp.”, „De inimă albatră”, „Scrisori din Italia”, toate în versuri. Apoi: „Schife vesele”, „Nenea Matache Pisălog” etc., în proză.

P O E Z I E

CICERONE M. THEODORESCU.

ADÂNCUL

Goi, umerii puternici, doi munți pleșuvi în soare.
Și între ei adâncul, de-ai vrea să-l mai desmierzi,
Lumina-i vestejește — sucită prin răcoare...
Vezi între munți cum crește platou cu ierburi verzi.

Cu sarice lutoase — blestemul să nu-mi simtă —
Se'naltă dur, de stâncă, un fund ce nu era,
Strâns dimprejur, sălbatec încercuit, de-o strimțmă
Prăpastie mecată de umbră, viața mea.

Și nu mai e, să fiarbă ca depărtarea în soare
Adâncul lără noapte, sfârșit sau început.
Acă, pe când lumina se trece ca o floare,
Pe fund în bloc stă piatra, pe ea un bloc de lut!

Imi scânteiară aștrii, să umilească visul,
Ce coborau drept raze, erau căldufe dungii
Și fire lungi de umbră piezișă, peste abisul
Strălucitor de arderi ascunse, îndelungi.

Sorbeam singurătatea-nă, fluid etern în noul
Potir ce între munții sălbateci l-am ferit,
Și nu simțiam că urcă — de stânci și lut — platoul
În care îngrop strigoii vecilor, mâhnit.

Spre temnițele vieții m'alungă dârz Gigantul
Dușman, și-mi smulge șoimul neliniștei crescut,
Imi trimetea șerpi galbeni... să'nveninez neantul...
Și străbăteau adâncul întâii șerpi — de lut!

Ca stropii mici pe frigul subțirei gene strânse
Neliniștitor rană pe ierburi s'a deschis.
Cui oare, adiere, prin ierburile plânse
Vrei să desfaci poțeca întoarcerii în vis?

Tăcerea, ca o moarte, nu o simțisem încă.
Pe lespezi soarbe-amurgul veninuri aurii...
Sub bolta ce de-odată e-o cenușe stâncă
Aș vrea să fie adâncul și nu mai poate fi.

Lumina 'nvinețește strivită și se pierde
Se'nchide 'nct, în suflet, sub umerii ce crunți
Imi strâng din laturi pieptul și par, pleșuvi, doi munți,
Cu umbre 'mbrățișate peste platoul verde.

GH. IVASCU

ASPECT

Nu sunt nalte casele în sat
Iar mare parte dintre ele
Șăd zilnic sprijinite în proptele
Și nu se tem când vânturile bat,

Nici gardurile nu sunt paralele
De-alungul ulicoarelor în sat,
În fiecare poartă stă plecat
Un plop care'npletește rămurele.

Când mugurii fresaltă'n primăvară,
Seninul se frământă la fereastră,
Tăriile șoptese în zarea albastră
Și pâlپae iubirea pe afară.

MATEI C. ALEXANDRESCU

COPILA ȘI IRIȘII

Iriși albi,
Iriși mulți,
Iriși albi îngemănați
Adormiră-ți legănați
De-o rază...

Iriși albi,
Iriși mulți,
Vor veni copii desculți
Să vă rupă să vă ia;
O felică cu nuia
Stă de pază.

N. FURCĂ

INCEPUT

Exclusă orice intenție de iubire căutată,
Servite versurile acestea pentru mărturie fardată
Căci mai sus de genunchi picioarele goale,
Vopsese obrajii cu tonuri de'nserări orientale.

Nedorite pauze mici în lumină
Și schinjuite note fășneste din piept de vioară blajină
Gesturi absente strâng mărunț rochii întoarse
Și ochii par puțuri adânci cu apele stoarse,

Trasă punte peste cel ce te are și cerea să trăiască.
Tutelar îndemnul tău niciodată n'o să-l plictisească
Deaceea, doamnă, legitimă însoțire până acasă
Iată, provincia adormită, bună, frumoasă.

MARIUS SOLITARU

PASTEL DE PRIMĂVARĂ

Stropi de petală pe ramuri se 'ncing.
Pe bolta cerească se 'ntinde amurgul;
Iar apele dorm în lacul tăcut.
Și străjue bărei pe fărmiuri dealungul..

Scânteii argintate încep să străluce.
Și luna-domnișă din basme străbune
Surâde tăcută și 'n lac se răsfăță.
O brumă argintie pe 'ntinsuri ea pune..

Se aude cântarea de ape în scoeri.
Brotații pe maluri încep să concerte..
Parfum de petală și brazdă jilavă
În liniștea nopții încep să se certe..

Străbate din munte o doină șoptită
Și-așterne covorul de vrajă mocnită..
O lume de visuri trăite acvė
Și inima curge în picuri topită..

NATALIA DAVIDOVNA

ALEX. CUPRIN

Timp de șasesprezece ani ea a fost pedagogă într'un institut de fete nobile, bucurându-se de respectul exclusiv, rar, al directorului și al personalului conducătorilor. În ea era respectată severitatea ei pedagogică, devotamentul întreg față de serviciu precum și experiența ei de mai mulți ani. Celelalte pedagoage șopseau ea ca se bucură de prilejul referatelor întinse pe care ea le-ar face directorului după ceaiul de seară. De aceea ele nu o iubeau, se fereau de ea și chiar se temeau.

Elele tremurau în fața ei, și clasa era întotdeauna exemplară cu buncele puzări și cu succesele la învățătură: la ea ea a ajuns însă fără strigăte, fără pedepse, chiar fără plângeri părinților fetelor precum și conducătorilor instituției. Avea ceva dominant în privirea sa rece, fixă. — se simțea putere în vocea ei liniștită. Fetele nu i-au putut da nici o poreclă, necrutând în schimb pe celelalte pedagoage.

Terminând institutul premianta întâia, ea a rămas aici ca pedagogă. Ea n'a avut nici copilărie, nici trecut, nici ceva ascendentelor cu cel mai inocent roman școlăresc — ea și cum ea s'ar fi născut pe lumea lui Dumnezeu dinadins pentru a deveni pedagogă.

Și totuși ea era frumoasă. Avea o față cu trăsături subțiri, palidă și negricioasă presărată cu alunițe drăguțe.

Asemenea fețe, de tipul celor ușor oficioase, plac întotdeauna bărbaților. În toată instituția îi invidia talia. Totuși oamenii nu îndrăzneau să-i facă curte. Fiecare credea că cel mai neserios gând ar putea jigni pe această fată, devotată toată numai educației copiilor.

Cineva din tutorii cu vază ai institutului o numise „caraulă neschimbată”. Într'adevăr, donăzeci de ore din zi și noaptea ea le dădea slujbei sale — celelalte patru le dădea somnului. Iar câteodată, trezindu-se noaptea, ea dădea o pată cu pași ușori prin dormitoare, strânsă ca întotdeauna bine în corset, și se bețea la toți nasturii rochiei-uniforme. Nu se putea ascunde de ea nici cel mai mic amănunt din viața mărunțică a institutului, ea și cum ea ar fi posedat puterea să citească gândurile chiar în gesticurile lor.

În tot timpul lungului său serviciu, Natalia Davidovna numai odată s'a fost bolnavă de lung concediu — și anume atunci când după sfatul doctorilor ea a fost nevoită să plece timp de patru luni pentru îmbunătățirea sănătății sale zdruncinate de serviciu, ca să se scalde în apele de mare dela Odesa.

Mară de cazul acesta, ea n'a părăsit aproape niciodată pereții institutului. Numai arareori, dar nu mai des decât o dată la două sau trei luni, ea cerea permis să potreacă noaptea de Sâmbătă sau Duminică la o mătușă a sa bolnavă, fiind undeva departe la marginea orașului și suferind de cățiva ani pe rând de o cruntă boală femeiască, nepermițând aceste onorabile doamne să părăsească niciodată jilful.

Dar, petrecând o noapte chinuitoare la patul bolnavei care suferea de o in-

somnie groznică, fiind pe lângă aceasta și foarte capricioasă și iritabilă, Natalia Davidovna își făcea apariția în institut dis de dimineață, ca să poată asista împreună cu elevele sale la serviciul utrenic. După terminarea slujbei, când directoarea, sărutând cea dintâi crucea, lua locul principal la strană, iar celelalte profesoare interne întorcându-se după sărutul crucii cu fața spre ea ca să-i facă reverențele, ea cu un semn al capului chema la sine pe Natalia Davidovna:

— En bien! Comment se porte madame votre tante?

— Princesse, Dieu seul peut la sauver. Elle souffre beaucoup. — răspundea Natalia Davidovna, suspinând și privind cu recunoștință pe șefa sa.

— Pourquoi n'êtes vous pas restée encore auprès d'elle?

— Je suis venue pour remplir mon devoir, princesse.

— Mais vous m'ente, mon enfant, vous avez l'air malade!

— Ma tante n'a pas fermé l'œil pendant toute la nuit.

— Pauvre enfant! Vous perdez votre santé. Allez vite vous reposer, ma chérie. Voi ordona să fi se trimită bulion și vin.

În aceste Duminici înfățișarea Nataliei Davidovna era cu totul bolnăvicioasă. Părea că s'ar fi sculat mai ieri după o boală grea, sau că s'ar fi trezit după o orgie nebună: atât era de palidă și istovită, fața ei, cu ochii căzuți în fund și inconjurați de umbră, cu buzele uscate și mușcate.

Dar vorba e că Natalia Davidovna nici n'a avut vreodată măcar vreo mătușă. Și ceea ce e mai de mirat este că în timp de șaisprezece ani de zile nimeni nici nu a bănuțit asta.

Odată la două sau la trei luni, Sâmbătă, după slujba de noapte, Natalia Davidovna trebuia modest pe directoarea:

— Me permettez vous, princesse, d'aller voir ma tante?

— Mais certainement, mon enfant. Seulement ne vous fatiguez pas trop.

Și Natalia Davidovna, convingându-se, ca de obicei, că pășărelele ei dorm duse, somnul tinereții, obosite de o zi, ea eșia ușor prin poarta institutului pe lângă păzitorii și portarii cari i se înclinau respectuos.

Și îndepărtându-se binișor de zidul institutului, ea scotea din buzunar un voal des și negru, își învalua fața și dintr'odată se schimba toată. Devenea o cocotă, o aventurieră, o cusătoreasă dintr'un bun magazin, — tot ce vrei, numai nu pedagoga punctuală și severă. Mergea cu pas liber, desfrânat, ușor legănat ca pasul femeii destrăbălate, obișnuită să aparțină la o sută de bărbați. Privea provocator în ochii trecătorilor de pe stradă, râdea invitativ când cineva se lega de ea în treacăt, și totuși foarte atentă și cu ochii în patiu urmărirea să nu o vadă de aproape cineva din cei ce o văzuseră mai înainte. Statura ei frumoasă atrăgea pe băr-

bați, dar la toate propunerile ca răspundea negativ din cap, scăpând de la cei mai insistenți cu o exclamare obraznică, câteodată cinică, luându-o la fugă când o acosta vreun beat. Ea căuta, în delungă ei experiență și instinctul ei fără greș de depravată misterioasă îi arăta printre sutele de persoane care își îndreptau spre ea fețele lor posticioase, a nume pe aceia, de care ea avea trebuință. În priviri, în profilul rapace a maxilarului inferior, în zâmbetul concepscent al dinților albi și mărunți, aceasta Messalina recunoștea trăsăturile masculului pasionat, nesățios și neobosit și-l alegea pe el. Ea rămânea cu desăvârșire indiferentă față de frumusețea exterioară, față de vârstă și de costum: se întâmpla câte odată să fie un bătrân, un ghebos, câteodată un adolescent încă verde. Victima aleasă niciodată nu-i scăpa din mâini. Atingerea întâmplătoare a cotului ei, privirea fugitivă, însuși tonul cu care ea pronunța fraze banale de stradă, forța pe om să-i dorească apropierea. Fără îndoială, există cine știe ce așteptări misterioase și nevăzute, prin care gândurile unui om se pot într-o clipă transmite gândurilor altuia, de-abia ce l'ai întâlnit pe stradă.

Și pe acest ales al său, ea îl ducea undeva la marginea orașului, într'un hotel murdar cu cea mai proastă reputație, și toată noaptea, fără odihnă, se lăsa voluptăților, pe care le putea numai inventa imaginația ei neînfrănată.

Dimineața, când prietenul ei întâmplător, istovit de orgia monstruoasă, adormea tun, tremurând din când în când, ea aluneca ușor din pat, se îmbrăca, și plăind prețul de noapte al hotelului, lua o trăsură și se înapoia grabnic în institut. Nici-unui bărbat n'a dat ea un al doilea rendez-vous, deși toți în intervalul dintre două mângâieri, o rugau cu insistență.

Odată amantul ei s'a întâmplat să fie un soldat, cam în vârstă, indesaț, pare-se un împiecat al statului major al regimentului.

Asta s'a întâmplat în Decembrie. În spre zori, când perdelele începuseră a se desena pe geamurile albe, el, trezit de alintările ei, a îmbrățișat-o, și punându-și capul pe pieptul ei, dintr'odată începu să sforăie, rămânând nemușcat. Peste câteva secunde, în timpul cărora Natalia Davidovna îl întreba neliniștită ce are, soldatul începu să se răcească. Ea și dădu seama ce s'a întâmplat, și îngrozită, începu să strige cu o voce atât de disperată, încât servitorii hotelului au alergat și au spart ușa.

După jumătate de oră, poliția, judecătorul de instrucție au venit la fața locului. Judecătorul, om în vârstă și înțelept, recunoscu imediat pe Natalia Davidovna, pe care el o vedea în fiecare Joi în sala de așteptare a institutului, unde venea să-și viziteze fata. A vrut să mușamalizeze istoria, dar a fost impresionat de nerușinarea pedagogei. Scăpând de groaza în care o aruncase mortul ce-i strângea sânul gol, și văzând că în cele din urmă situația ei în institut e prăbușită, Natalia Davidov-

G U I G N O L

ANATOLE FRANCE

Eri, am dus-o pe Suzanne la Guignol.

Ne-a făcut la amândoi multă plăcere, căci e un teatru pe înțelesul nostru. Dacă aş fi fost autor dramatic, aş fi scris pentru păpuși.

Teatrul, cum îl înțeleg persoanele mari, este un lucru oarecare, foarte complicat pentru mine. Eu nu înțeleg nimic din intrigile bine ticluite. Toată arta mea va fi de a descrie patimi, și voi alege pe cele mai simple. Asta n'ar însemna nimic pentru Gymnase, Vaudeville sau Français, dar va fi nimerit pentru Guignol.

Ah! cât de simple și de puternice sunt patimile acolo. Bastonul este instrumentul lor obișnuit. E sigur că bastonul are o mare putere comică. Piesa primește dela acest agent o tărie admirabilă; ea se precipită spre „marele desnodământ final”. Și de aceea, lyonezii, cari au creiat tipul lui Guignol, desemnează amestecul general care sfârșește toate piesele repertoriului său.

Acest „mare desnodământ”, e un lucru vesnic și fatal. Acesta-i 10 August, acesta-i Thermidor, acesta-i Waterloo.

Vam spus deci că am dus-o, eri, pe Suzanne, la Guignol. Piesa, pe care am văzut-o, păcătuiește, fără îndoială în unele părți; i-am găsit mai ales unele întunecimi; dar ca trebuie să placă unui spirit meditativ, căci ea dă mult de gândit. Așa cum am înțeles-o, este filozofică; caracterele ei sunt adevărate și acțiunea puternică.

Vreau să v'o povestesc cum am auzit-o:

Când s'a ridicat cortina, am văzut apărând pe însuși Guignol. Eu l-am recunoscut; era el de bună-seamă. Fața lui largă și bună păstra urmele vechilor lovituri de baston, cari i-au turtit nasul, fără să-i strice naivitatea drăguță a privirii și a zâmbetului său.

Nu purta nici haina păcătoasă de serj, nici tichia de bumbac, ca în 1815, pe alele din Brotteaux, pe care lyonezii nu puteau s'o privească fără să râdă. Dar, dacă un oarecare supraviețuitor al acelor copilași, cari au văzut laolaltă, pe malurile Rhonului, pe Guignol și pe Napoleon, ar fi venit, înainte de a muri, de bătrânețe să se așeze eri, împreună cu noi, la Champs-Élysées, ar fi recunoscut pe faimosul „barba caprei” al păpuși

lor scumpe, coada mică, făția atît de caraghios pe ceafa lui Guignol.

Restul costumului, haina verde și bicornul negru, erau în tradiția veche parisiană, care face din Guignol un fel de fecior.

Guignol ne privește cu ochii lui mari, și cu fui îndată cucerit de înfățișarea de nevinovăție nerușinată și de simplicitate vădită a sufletului, care dau vicului un fel de inocență. Pentru suflet și expresie Guignol guignolant, pe care onulețul Mourguet, din Lyon, îl însuflețea cu atîta fantezie.

Guignolul nostru nu spusese încă nimic; coada lui mică se făția pe ceafă. Se și radea. Gringalet, fiul lui, vine să-l întâlnească și îi dă cu o grație naturală, o lovitură puternică de cap în pînțece. Publicul nu se supără de loc, din contra, izbucni în răs. Un astfel de debut este culmea artei. Și dacă d-voastră nu știți deloc pentru ce a reușit îndrăzneala asta, vă voi spune eu: Guignol este fecior și poartă livrea. Gringalet, fiul lui, poartă bluză; el nu servește pe nimeni și nu-i bun de nimic. Superioritatea asta îi îngăduie să dea tatălui său lovituri de baston, fără să calce buna-cuvîntă. Căceai d-ra Suzanne înțelese de minune și prietenia ei pentru Gringalet nu fu deloc micșorată. Intr'adevăr Gringalet este, un personaj simpatice. El este uscățiv și plîpând; dar e plin de resurse. El burdușește pe jandarmi.

La șase ani, d-ra Suzanne își are părerea ei formată asupra agenților autorităților: este contra lor și rade, când sunt bătuți cu bățul Pandorei. Fără îndoială, ea e nedreaptă. Mărturisesc totuși, că m'ar supăra, ca ea să n'aibă dreptate. E plăcut ca la orice vîrstă să fii puțin răzvrătit.

Dar am ajuns să ne certăm pentru Guignol și Gringalet. D-ra Suzanne dă dreptate lui Gringalet. Eu dau dreptate lui Guignol. Ascultați și judecați.

Guignol și Gringalet au umblat multă vreme, ca să ajungă la un sat misterios, pe care ei singuri l'au descoperit și încotro alcargă o gloată de oameni îndrăzneți și lacomi, pe care ei îi cunosc. Dar satul ăsta este mai ascuns, cum n'a fost niciodată, timp de o sută de ani, castelul Frumoasei din Pădurea Adormită. Sunt oarecare farmece acolo, căci locul e stăpînit de un vrăjitor, care păstrează o comoară pentru acela care va birui în

mai multe încercări, a căror idee nu face să te înfiori de groază.

Cei doi călători ai noștri intrară în nuturile fermecate, cu hotăriri deosebite. Guignol era obosit, el se culcă. Fiul îl dojenește pentru trîndăvia asta.

— Oare astfel, spune el, vom pune mîna pe comorile, ce-am venit să le dăm.

Iar Guignol răspunde: — Oare somnu-i o comoară??

Îmi place răspunsul ăsta! Eu văd Guignol un înțelept care înțelege deosebit acțiunea tuturor lucrurilor și aspiră odihnă ca la singurul bun după frînturile vinovate sau sterpe ale vieții. D-ra Suzanne îl socotește bătăran, ca doarme la timp nepotrivit și va pieri din cauza greșelii lui, avuțiile, pe care venise să le caute, averi mari pe rubine, prăjituri și flori. Ea laudă Gringalet pentru zelul său de a pune mîna pe acele comori minunate.

Încercările, am spus-o, sunt grozave. Trebuie să înfrunți un crocodil și să mori pe Diavol.

Eu spun Suzannei: — Suzon, uite Satana.

Ea îmi răspunde: — Ce, dar acela nu-i un negru!

Răspunsul acesta, plin de judecată mîhnit peste măsură. Dar eu, care la ce să mă aștept, asistez cu interes la lupta diavolului cu Gringalet. Lupta fierătoare, care sfârșește prin moartea diavolului. Gringalet l-a ucis pe diavol.

Polichinelle vine să ne facă o picuțune, cortina a căzut și băețași și țele au plecat; iar eu rămân cufăr în gândurile mele. Suzon, care mă vădus pe gânduri, mă crede trist. Ea ca de obicei că oamenii, cari gîndesc, nenorociți. Cu o milă delicată, îmi mîna și mă întrebă de ce sunt mîhnit. Mărturisesc că sunt supărat, că Gringalet a ucis pe Diavol.

Atunci, ea îmi trece brațele ei împrejurul gâtului și, apropiindu-și zele de urechea mea: — Vreau să spun ceva: Gringalet a omorît pe diavol, dar nu l-a omorât cu adevărat.

Cuvîntul acesta m'a liniștit; mi-a spus că Dracul nu-i mort și am plecat amîndoi mulțumiți.

Trad. de PAUL B. MARILU

na deveni de o sinceritate cinică. Stătea în picioare în fața judecătorului aproape goală, își strîngea părul lung, și punându-și la spate mîinile goale fără să scoată din buze acele de cap, ea îi vorbea:

— Vă mirați cum timp de șasesprezece ani nimeni nu a avut nici măcar o umbră de bănuială? Vai, dar tocmai asta îmi făcea cea mai strașnică plăcere. Știți dv., că rămînînd câte odată singură în odaia mea, mă înăbușeam de răs, când îmi aminteam de asta. Admirabilă afacere! Să trec aproape o sfîntă iar în timpul nopților o cocotă ordinară! Da ce să vă mai spun! Dv., bîr-

bații însurați, înțelegeți mai bine ca mine aceste voluptăți tainice.

Credeți-mă: nimănui nu i-a trecut prin cap că m'am dus la Odesa nu pentru băi de mare, ci pentrucă eram însărcinată.

Judecătorul o privea cu curiozitate amestecată cu frică.

— Și nu te-ai întîlnit niciodată cu cunoscuți de ai dumitale? — întrebă el gânditor.

Ea începu să rîdă.

— Nu, din fericire, nu m'am întîlnit. De altfel mi-era egal; nu riscam nimic, chiar dacă aș fi întîlnit pe cineva. I-aș fi propus să meargă cu mine — și atît.

Dar, ia spuneți-mi, dv., omi omorabi cap de familie... Oare o astfel de punere din partea mea nu v'ar fi să fugiți după mine măcar numai pentru originalitatea ei? Sunt sigură, a-ți auzit din gura fiicei dv. adevărate legende despre virtuțile mele.

Apoi, vîrînd pieptenele în părul și așezîndu-se pe scaun, ca adăpînișit:

— Vă rog, ordonați să vină un sioner. Vreau să-l trimit în în să-mi aducă lucrurile și documente propoz: dispuneți să mi se servă dejunul.

Trad. de G. M. IVAN

viata minunată a lui anton pann-roman de sergiu dan și romulus diazu

10)

Momuleanu începuse un discurs :

— Nici odată tirania n'a pus preț pe om. Chiar să ne fi poftit la cafea nu tot nu m'aș fi dus.

— Fără dreptate, ai fi făcut așa, începuse Anton. Aceștia sunt boerii, așezii Muzei, iar nu ciocoi linge-tâlpi, și nici peste noapte. Iată, eu am să-mi deschid întâia carte unui boer.

La prima răspântie s'au despărțit. Pe cel Paris Momuleanu n'ar mai fi putut să se ducă la culcare. De aceea încercă să-l rețină pe Anton.

— Ba nu, coane. Uită-te la trupul meu; așa mătăhală are nevoie de odihnă. Bună dimineața.

Se îndepărtă. Aproape fugind, ajunsese la casa lui modestă ce dormea împrejurată cu gard înalt lângă biserica Olari. Când doarme, începură să se dea cârutor spre fundul curții.

— Cine poate fi la ceasul acesta, al dimineții, în băătăura mea, gândi aproape cu glas, Anton.

Și cum privea la apusul înrouat al lunii, dascălul deosebi pe creasta gardului un bărbat care dispăru iute cu un scut scut în spre cimitirul bisericii...

Anton se oprî, par'că străpuns.

— Doavnicul Zamfirei...

Gândul acesta crescut în creerii bătuti răpșos de beție, îl moleși cu totul.

XX

Petre Efesiul își împărțea ziua între casa dela biserica Nicolae Șelari și tipografia ce înființase. Nu era cine știe de instalatie această tipografie în care Efesiul singur zețuia cu mâna cântecele de stea și talmăcirea viselor. Dar cămașea aceea mirosind a cerneală, ajunsese în fel de Academie unde erau desbătute toate problemele bisericii și școlii românești de pe atunci.

Veneau la tipografia ce se bucura de scrierea înalt Prea Sfântului Mitropolit Dionisie Lupea, o seamă de cărturari și preoți, printre cari Ghenarie Protosaltul, poet de rugăciuni și compozitor a cărui faimă se leagă de Anastasie și Doxasticarul, date la iveală în un an mai înainte de 1821.

Anton Pann pierdea câteva ceasuri pe la discuții lungi cu aceste fețe întelepte și nu odată îndrăznea să aibă o vorbă potrivnică sau numai deosebite celorlalți.

Efesiul tocmai strângea cele din urmă dintr'o psalichie, când Anton veni la el :

— Sluga domniei Tale, meștere Efesiule, Azi n'am făcut până aici drumul meu. Aduc o veste grea în traistă. Efesiul întoarse liniștit capul și răspunse surzând :

— O veste adevărată într'o traistă cu bănușii și cu minciuni, nu-i prea mare lucru. Sezi pe lața aceea și spu-ne-mi vestea.

Anton lui locul indicat și vorbi :

— Înalt Prea Sfântul Mitropolit Dionisie a hotărît să trimită la Paris și la Pisa pentru învățătură, tineri sârguitori cari odată întorși de-acolo cu capul plin să îndrepte drumurile bisericii la noi. Ce zici, meștere Efesiule?

Efesiul încetă lucrul și îndreptându-și spatele rosti fără să gândească prea mult :

— Iată o veste ce nu mi se pare dintre cele mai bune, și nici mare bucurie nu mă umple auzind-o. Nu mă îndoiesc de curăția gândului înalt Prea Sfântului, dar totodată cred că și la asta tot misionarii catolici au uneltit. Te întreb numai ce-ar putea să învețe tinerii aceia în școlile Papei dela preoții ce sunt mai mult oameni ai școlii și ai lumii decât ai lui Dumnezeu. Am să îndrăznesc să spun acest gând Mitropolitului și cred că mă va pricepe îndată și nu va mai încredința școlilor străine sufletele acelor tineri. Ascultă, ce-ți spun eu, Antoane : tinerii aceștia își golesc sufletele pe-acolo și vin apoi cu capul atât de zăpăcit că nimic nu mai găsește loc în el.

Anton nu se dădu bătut și stăruî de astădată spunând fățiș ce gândea :

— Meștere Efesiule, mă măhneste ceea-ce-mi spui, dar nu mă împiedecă să te rog mai departe s'ascuți și să mă ajuți.

Petre Efesiul pricepu abia acum demersul rugător al tânărului cântăreț.

— Te-am priceput, dragul meu. Ești și tu printre aceia ce râvnesc la școlile din Paris și Pisa. Ți s'a urât, se vede cu credința noastră și vrei să schimbî ruga noastră cu a papistașilor. Imi pare rău, Antoane, dar niciodată nu voi lua asupra capului meu așa greutate de păcat, abia să-l pot duce. Nu pot, tocmai eu, fura un suflet din ortodoxia noastră spre a-l încredința învățăturii aspre a catolicilor, acelei școli care îmbătrânește duhul și-l strânge în chingi să se usuce, nu alt.

— Dar, prea sfinte, poporul își are credința lui pe care noi nu o putem nici întări, nici dărâma. Cutez a spune înțelepciunii tale că e trebuincios a ști cum crește sufletul creștin și prin alte locuri străine...

— Străine, dascăle, străine...

— Străine, dar tot într'un Dumnezeu credincioase, părinte. Sunt unele cuvinte cari cer mărimie multă pentru a le împăca între ele. Neamul românesc nu e numai Biserica Românească, ci toată laolalta alcătuirilor noastre...

Efesiul se încrunță. O tuse uscată îl făcu să-și acopere fața cu hasmaua lui roșie, înodată în colțuri.

— Rătăcești, hălele, spuse el sever, după ce se potoli. Nici o înbunare, și nici o îndreptare nu e de dorit acestui trainic neam, decât pe calea inimii. Nimic din ce ne suferă inima nu trebuie să se încuibze în cap. Și școlile papistașe pe cari ti-a năzărit să le umbli și să le cunoști, au stărpit mucenicia trupului, micșorând credința la simple cuvinte înțelepte. Ce rost mai pot găsi

astfel cuvintele Hristosului Mântuitor : „Acesta-mi este trupul, care pentru voi se frânge”, luate ca pildă ?..

— Părinte, ai minte aleasă și eu sunt un netrebnic torturat. Dar tot nu voi uita că neamul nostru trebuie să primească binele ori de unde ar veni, chiar dela musulmani și dela greci, tot așa cum noi avem îndatorirea de a face binele oricui, chiar musulmanilor și grecilor, căci multe dela ei ne-au fost spre folosință.

— Ce vrei să spui ?

— Că adică nu mi-a plăcut să aflu că binecredincioșii noștri au tras cu plugul peste drumurile făcute de turci, la 1812, când s'a zvonit că începe stăpânirea rusească. Drumurile, prea sfinte, sunt vaduri de trai mai bun și ele trebuie bătute de cei mințoși și curați la suflet. Ai bunătatea de a mă socoti, meștere, printre ei. Știi prea bine, Sfinția ta, că satele noastre fug departe de drumuri și calca poștelor e pustie din pricina dărilor prea mari și a zaherelei. Știi că domnia cei străini ce trec din când în când pe la noi sunt jefuiți la drumul cel mare și pustiu prin care nu ne poate veni nici o învățătură mai bună din Apus. Iată dece trebuie să ne ducem noi acolo, pentru a ne lumina...

Efesiul tăcea supărat când ușa se deschise și apăru Ghenarie Protosaltul, un preot înalt, cu fața luminoasă de blândete, învelit într'un anterior roșcat, cânt în foi de nuc, peste care atârna o coadă subțire de păr castaniu. După ce salută potolit pe cei doi bărbați, se așeză obicinuit pe un soaun pătrat de care se împiedecase la intrare.

Efesiul supuse părintelui Ghenarie pricina.

— Mai bine isprava greșită a înțeleptului decât treaba prostului, zise acesta. Sfinția sa mitropolitul Dionisie nu pentru cartea bisericească trimite pe cei patru tineri în Apus.

Spunând acestea iscodea cu spaimă ușile și ferestrele.

— Cu toate că ucenicești în tiparnița Efesiului, dascăle Anton n'ai priceput destul de bine urzeala izbăvitoare ce se pregătește în mai multe ținuturi românești... Poate tu n'ai aflat că încă dinainte de fuga blestematului de Caragea la Viena, s'a așezat aici la noi un dascăl ce s'a ostenit într'o carte cu numere și socoteli prin stele.

Îi zice Lazăr și sărăcește dascălînd la Sfântul Sava pe feciorii de români. Poate n'ai aflat că în toate chinoviele și monastirile noastre, și mai cu seamă la Căldărușani, Cernica și la Neamtu, sunt cântări bisericesti făcute pe românește de unii dascăli ce nici nu si-au scris numele de frica grecilor stăpâni.

N'ai aflat dece în acest timp, când lozhiotaii greci învață pe feciorii de boer **Minin aide théa**, sau **Andra, mi enepe Musa, poli tropon os mala pola**, acest bătrân Petre Efesiul, ce-și stupește în fiecare zi bojocii în basma scrie zodia-

ce tălmăciri și psaltichii românești. Părinții sftagoreți cari vin mereu din Grecia ne sugrumă, dascăle, S. S. Dionisie, mitropolitul, bine a chibzuit când a întemeiat școala de muzică ecleziastică, diriguată de ierodiaconul Macarie. Cunoști pe prea cinstitul Macarie, dascăle?

Anton făcea luminat de un gând vechiu ce abia i se lămură.

— Tu, cel dintâi trebuie să-l cunoști, fiindcă el continuă școala începută în sărăcie, la Sclari, de bunul Efesiu acum patru ani și pe care ai urmat-o cu răvnă. Iată cum cădeai la păcat, cu neștiința ta.

— Să meagă Anton cu Sfinția ta, părinte, într-una din zile, la prea cinstitul meu prieten Macarie, zise stins Efesiu stergându-și cu basma un ochiu ce-i lăcrima.

— Se vor întâmpla isprăvi mari, dascăle, continuă Ghenarie. În curând vei afla că aceeași noi facem cu vorba pentru inimă și suflet, va fi făcut de altcineva cu sabia, pentru trup și pentru cuget. Tălharul de Caragea, care promisese Porții că va sta la domnie numai trei ani, a stat șase și a fugit atât de departe la Viena cu toată vistieria. El plătește Eteria grecească. El poruncește domniilor veniți cu răie pe ei din Fanar, să ne jupoaie și să ne ardă, după ce ne-au lăsat lijiți pământului, după ce ne-au adus hula neagră prin mueri și argați, din Tarigrad. O luptă de moarte se dă între noi și ei. Iată de ce Dionisie trimite tineri învățați la Paris și de ce noi nu știm a răzbi pe domnii ce se schimbă atât de des, de cât cu graiul.

Fiica mezină a lui Caragea, Duda Ralu a făcut teatrul dela Cismeaua Roșie cu cele mai otrăvite gânduri. Măscăriciul acela grec și betiv, Aristia, prin tot soiul de bătălii a căutat să ne facă rău. Acolo se vorbește numai grecește și francezește. Toți Moruzii, Calimachii și Suții au la brâu pistoale pentru noi. Pe toate căile umblă să n'avem un domn român. După fuga lui Caragea, toată suflarea a cerut Porții să numească domn pe bătrânul Priscoveanu dela Craiova. Dece nu l-a numit? S'au duș grecii de-au plătit firmanul mai scump, numai să-l înlăture.

Iată, Antonie, o sumă de pricepi pentru care Dionisie a luat hotărârea cea neînțeleasă.

Se făcuse de tot noapte și liniște. Efesiu cu mișcări domoale aprinse o lumânare. Ghenarie obosit de vorbire se ridicase să plece. Numai Anton nu se urnise. Și s'au deschis ușile și preotul a eșit urmat de Efesiu, dar el nu și revenea din tristețe. Abia când meșterul cântăreț și tipograf se întoarse singur, el se scula, îi sărută mâna uscată și șopti :

— „Iartă-mă, sfinția ta”.

— Ești iertat, Antonie, Du-te..

Rămas singur, Petre Efesiu scoase din buzunarul adăne al anteriorului o coajă de pâine uscată și neagră, o stropi cu apă, desfăcu nodul de sare al batistei, și după ce înmuie de câteva ori se închiră și se înfînse pe lada de scândură pe care stătuse Anton. Adormi înainte ca lumânarea să se fi topit cu totul. În somnul lui întrerupt de tuse, cerul desprindea scări drepte de mătase și îngerii coborau cu păini.

XXI

Nu era liniște în casa lui Anton Pam Zamfira nu suferea prea mult de pe

unma mustărilor bărbatului, iar bătăile aproape zilnice, o inversunau. Nu își păstra amantii lungă vreme și nici nu întârzia mult să-i aleagă. Faptura ei mișcată de pofte, ajunsese acum foarte căutată și pentru un ceas sfârșit în-ert în brațe străine, cele câteva lovituri de bici ale bărbatului, veneau aproape ca un calmant dorii, nici decum ca pedeapsă. Cu cât înșelarea ei creștea și trecea toate marginile nerușinării, în Anton se săpa alături de rana amară a suferinții, acea primejdioasă dorință ivită din întunecimile cărnii, de-aș păstra femeia numai pentru el.

Nici o clipă Anton nu se gândi la despărțenia mântuitoare, ba se împotrivi cu desnădejde încercărilor ei repetate, de a-l părăsi cu încredințarea mitropolitului. După fiecare nouă aventură urmau aceleași silinți de-a recăpăta inima împurtită a Zamferei, prin bătaie. Când într-o zi, Anton greși măsura obișnuită, și biciul se abătu pe obraz, lăsând un semn cum ar fi un deget ce s'a plimbat și a rămas. Zamfira sui întâia dată dedul mitropolitului, cerând hotărâre neîntârziată de despărțire.

De îndată s'a adunat soborul preoțesc, împreună cu toți călugării de prin

chilii scoși ou sila și ocară de monahul Pangrație. Într-o încăpere curată coasă și lungă, erau așezate dealungul zidului lavite grele pe care s'au ridicat sfințele dor fețe, așteptând intrarea înțeleptului părinte Macarie, dela școala de cântări, impuniternicit de Dionisie Lușea să facă dreptate în toate pricinile de ceartă între soți.

Când soarele mai era de trei săi, deasupra se ivi Macarie cu mișcări înuți, cu privirea ascuțită, cu gestul peruncitor. El examină deaproape pe fiecare monah și în fața vreunui obraz tânăr sau unei bărbi blonde, făcea să spună o vorbă, somn cu mâna spre ușe. Călugărul sau preotul astfel semnat se ridica și iese umilit.

Justecata nu era întotdeauna plăci coasă. Păratul nu se ruga întotdeauna de iertare, iar martorii nu vorbeau ceasuri întregi povestind întâmplări fără legătură. De pildă procesul de se tăzi.

Cât de atrăgător ! Și ce mai perete de împicinat ! Zamfira, privea toate fețele acelea poficioase cu o aspritate ascundea bine vinovăția, iar Anton căpătase o înfățișare de înculpat umilit și resemat.

(continuă în n-rul viitor)

LICENȚE

PAUL I. PAPADOPOLO

În manualele de limba română se mai vorbește încă de licențe poetice definindu-se ca greseli de exprimare îngăduite poetilor. În realitate lucrurile stau altfel: chestiunea trebuie circumscrisă istoricește. Aceste îngăduințe au fost admise odată — atunci când metrica românească nu era destul de perfecționată — cu un cuvânt: la poezii începători, la aceia despre cari **Gr. Alexandrescu** zice:

...noi trebuie să formăm.

Să dăm un aer, un ton, limbii în care lucrăm;
Pe nebatute cărări loc de trecut să găsim,
Și nelucrate câmpii de ghimpi să le curățim.

Așa dar: licențele poetice trebuiesc puse în atmosfera istorică a începuturilor simetrice — căci, să nu se uite, ele sunt totdeauna dictate de necesitățile versului. În folul acesta și avându-și totdeauna o bază pe gresită interpretare gramaticală, ele vor apare:

a) în **poezia poporană**:

Iată vin în cale,
Se cobor în vale...

b) la **Gr. Alexandrescu**:

De pe muche, de pe stâncă, chipuri
negre se cobor...

c) la **Alexandri**:

Frunzele-i cad, sbor în aer, și de crengu
se deslăpese,
Fulgii sbor, plutesc în aer ca un roi de
fluturi albi...

d) și chiar la **Eminescu**:

Un vis ce își moare aripa în amar.

Sunt în general cazuri explicabile rezultatul luptei dintre sărăcia și mândria la tiparele versului a limbii diferitele influențe interne sau externe.

În astfel de împrejurări e natural domeniul licenței poetice să fi locuit odată cu primii pași ai versului românesc. Să mai amintesc că — de unii că frați — chiar licențele lui Eminescu nu judecate cu toată asprimea? Rezultatul de-acei că, astăzi, licențe poetice, nu mai sunt îngăduite?

Că totuși se fac? Iată:

Eu te ador așa precum credincioși ador
Să o aprinzi ca pe o făclie..

...și de atunci ochii mei nu își ză
judecează plânsul...

...Va trebui să îți jertfesc sărăcia
meu suflet?

spre a le aminti numai pe aceste
extrase dintr-o carte luxos tipărită
versuri traduse.

Sau:

Drumuri ce uroă, cobor și iarăși se ur
— vers — extras din ultimul volum
unu itănăr poet — în care apar trei
zise licențe: cacofonia: ură cobor,
ma greșită cobor (= coboară) și ver
ură întrebuintat când activ, când
sit reflexiv.

Hotărât, în astfel de împrejurări
imposibil să mai vorbim despre licențe.
Unul poet care scrie după Eminescu
Vlahuță, Cosbuc și Cerna, astfel de
tăciri în domeniul exprimării în
fațale: ele dovedesc definitiv că
familiarizat cu gramatica românească.

Dacă totuși unii continuă să vor
seă despre licențe astăzi, o fac
pentru a-și salva anumiti prieteni,
tejați sau partizani de cenaciu. Nu
cut oare același lucru și Maioreșcu
Samson Boduărescu?

critica literara

POEZIA INTELECTUALIZATA

Trăsătura dominantă a fizionomiei culturale a vremii noastre este fără îndoială, misticismul. Bergsonismul, poezia pură, înăurirea crescândă a catolicismului în Apus asupra personalităților de mare suprafață, totul dă o pecete anti-intelectualistă epocii. Psihologia își orientează cercetările către profunziunile sub conștientului, iar în literatură nu se mai observă de cât rare ori, străduindu-se de a ordona clar, idei conturate și precise ei se vădește tendința de a da expresie, cu ajutorul muzicalității unificatoare și sugestiei nesințite, stărilor de suflet estompate, nelămurite. Peste tot se simte repulsia pentru conceptul luminos și discursiv și refugiul în intuiție și misticism. Stare de lucruri ce reese din încercarea mai multor cauze, dar care își are motivația și în ritmul de alternanță, ce definește evoluția culturii omenite. După epoca de raționalism excesiv și mecanicism fără orizont dela jumătatea secolului trecut, era explicabilă reacția anti-intelectualistă din prezent. Un prim început de revenire, a fost săvârșit de Mach și Poincaré, care denunțau încrederea nețămurită în atot puternicia științei ca o marcă de plebeism intelectual, lipsit de nuanțe și înțelegerea relativității lucrurilor.

Dintr-o cauză sau din altele, misticismul prezent există însă și dăinuiește. Dar e tot așa de cert că la rândul ei, va face loc unei reacții intelectualiste și discursive. Nu numai din cauza ritmului anului care atrage după sine o reacție de echilibrare, dar și din motivul legitim că fluorescența crescândă a științei va determina necesar și explicabil, o epocă de creștere în capacitățile intelectualului omenesc.

Ca o anticipare lucidă, intelectualizarea emoției în artă sau căutarea emoției poetice în zonele unde se exercită până acum cercetarea științifică, apare simplitate. Această orientare nouă a creativității poetice e profund îndreptățită. Începând cu evul de mijloc, arta nu a mai însemnat o transpunere în forme plastice a „frumuseții” sau perfecției fizice, artistul își îndreaptă atenția acolo unde natura structurii sale sufletești îl îndeamnă și-și culege astfel materialul cel mai propriu resursele sale de expresie și tonalității lui emotive. Și știința oferă desigur, spectacole destul de proprii pentru a suscita o emoție capabilă să se transpună în artă. Dacă am trece

peste poezia mecanismului și industrialismului modern, a orașelor „tentaculare” evocatoare a propriei forțe a omului, spectacolele pe care le oferă cerul de pildă, depășesc cu mult, cel mai sugestiv peisaj.

Poezia peisajului e calmă, familiară în sensul că nu zbuciumă și adâncește. Oricât ar fi de coplesitoare făctura masivă a munților în fiorduri contemplația e admirativă și pură. Nu angajează întreaga personalitate. Nu interiorizează și trezește insul din promiscuitatea confidiențului. Dar simpla perindare a câtorva planșe astronomice în care miile de soți împânzesc dens și compact placa fotografică, în care nebulasele își aruncă în nemărginire pânzele lor vapoase de materie pulverulentă unde corpurile imense și întunecate apar străni și enigmatice, interceptând lumina astrelor situate dincolo de ele, scrutarea atentă a cerului cu simfoniile astrale polifonice, cu schinteerea sorilor în adâncuri, prăbușindu-se prăpăstios în goluri, această priveliște amețitoare prin dimensiuni, stranie prin inedit și neverosimilă prin măreție, dă stimul imaginației și aripi gândului.

Brusc pus în fața unui alt plan de realitate, poetul se smulge din viața obișnuită și-și îngemănează sufletul cu infinitul. Inconjurul imediat dispare și-i fintește absorbant gândul în sferile imensității. Trăește în altă viață, cu ritm amplu, vast, cosmic. Simțirea se afinează și viața sufletească se adâncește. Superiorizat, transformat, se va întoarce din aceste evadări cu altă viziune, cu alte putințe de vibrație și creare.

Fecunde prin posibilitățile ce le oferă, evadările extraterestre dau noi avânturi elanului poetic, energii creatoare, forțe de iluzionare. Tumult expansiv redat de Verhaeren în versurile :

Je marche avec l'orgueil d'aimer l'air
et la terre.

D'être immense et d'être fou

Et de mêler le monde et tout

A cet éniement de vie élémentaire.

Exotismul superficializează și descrie decorul exterior și rece. Il îmbracă în suflul poeziei, dar nu reușește să prindă totdeauna palpitul nedestulșit al vieții ce svâcneste sub aparențe. Știința sfâșie voitul aparențelor, despică și amănunțește. Nu distruge însă viața poetică a realității decât pentru inteligen-

țele mărginite și obișnuite să nu depășească elementele brute ale analizei. Pentru sufletul comprehensiv însă, realitatea apare în urma acestei fărâmițări discursive încărcată de suflul puternic al vieții universale. Poetul nu se mărginește să descrie convențional și decorativ; el trebuie să se identifice cu realitatea și să încercereze în marmura rebelă a cuvântului, tot ritmul ei fugitiv și șerpuitor.

Dela decor se trece la adâncime, dela descriere la intuirea esențelor profunde, dela artificiu la sinceritate.

Știința nu risipește nimic din poezia naturii. A spulberat oare poezia pădurei catalogând arborii și explicând legile după care se desfășură viața vegetală? A zădărnicit prin observațiile neobosite asupra albinelor, elanul mistic și esteticismul subtil cu care Maeterlinck s'a apropiat de aceste viețuitoare pentru a învăli descrierea vieții lor în mantia transfigurată a poeziei?

Fără îndoială, intelectualizarea poeziei, nu e o negație a poeziei însăși. Dimpotrivă e o afirmare a ei, dar numai în măsura în care purcezând dela realitatea exterioară, reușește să redea omenescul atitudinii, cu toate sfâșierile și chinurile ei lăuntrice.

ION BIBERI

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut :

RITMUL VREMII, anul 4, numărul 4, cu colaborarea domnilor Mihail Dragomirescu, Paul Teodorescu, George Dumitrescu, George Acsinteanu, Valeriu Grecu, etc.

FALANGA, anul 11, numărul 59, cu colaborarea domnilor Mihail Dragomirescu, George Dumitrescu, Paul Teodorescu, I. Puscașu, etc.

La sfârșitul lui Mai, apare în editura „Casa Școalelor”, volumul de poeme „Cerbul de lumină”, al d-lui Radu Gyr.

D. Porsena scrie cu meșteșug și talent istoria unui Don-Juan român înarmat până'n dinți cu cele mai subtile garanții de victorie și se citește cu interes și emoție, mai ales în partea finală zguduitor de dramatică.

SPRE FERICIRE, roman de N. Porsena, un volum de 400 pg. cu desemnuri în text.

T e a t r u

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL NAȚIONAL

BAVA AFRICANUL, patru acte de Bernard Zimmer.

Una din cele mai bune comedii din câte s'au reprezentat anul acesta, pe scena Naționalului.

Încă un cuvânt bun deci pentru d. Corneliu Moldovan și felicitări camarade-rești, traducătorului piesei, d. Iosif Nădejde.

Umor sănătos, umor natural.

Bava e un minciunos. E din galeria mare a lui Don Quichott și Tartarin.

Plac, încântă, emoționează tipurile acestea, fiindcă foarte adesea căutăm, dorim, râvnim alintarea minciunii, mângâierea iluziei. Și apoi, în mare parte, senzația artistică se bizue pe iluzie, care e întreagă și stăpânitoare, când e determinată de elemente reale, de stări și fapte reale.

Bava e ajutor de notar. E copilul natural al unui bogat, pe care nu-l știe. Și de aci, dela taina aceasta începe desfășurarea imaginației lui și se manifestă la el trebuința de a fi personaj. Are parcă o idee fixă să însemne ceva, să se impună și ca atare se arată fost luptător și fost erou în Africa. — deși n'a fost.

El crede însă ce spune. Și spune neconținut de 20 de ani, de când a poposit într'un sat, povestea călătoriei lui în Africa; spune isprăvile lui, spune izbânzile expediției euceritoare, din care a făcut parte; spune frumos și cu amănunte pitorești. Spune cu prestanță și impune prin minunția povestirii.

Se arată erou și dobândește aureolă. Umbă îmbrăcat ca un soldat din colonii și toți locuitorii satului îl ascultă ca pe un erou, care a participat la înfăptuirea unor episoade de epopee.

Patroana cafenelei, unde se adună lumea, îl iubește.

Sfaturile lui sunt respectate. Recomandările lui financiare se transformă în fapt.

Dar șeful gării suferă, căci simte preferințele, pe care le are față de Bava, patroana cafenelei. Și apoi, unul din subalternii șefului, un cantonier, care a fost cu adevărat sergent în expediția din Africa, nu numai că pune la îndoială, dar tăgăduiește exactitatea povestirii lui Bava în ce privește întâlnirea cu Stanley. Și totuși episodul acesta este cel mai drag — cum să zic? — al mitului lui Bava.

Și într-o zi, la ora aperitivului, șeful aduce pe cantonier la cafenea și-l provoacă să desmintă pe Bava.

Scena e penibilă pentru Bava. E înfrânt. Rămâne izolat. Medicul ar voi să-l studieze ca pe un pacient, victimă a vorbăriei nebunești — boală pricinuită de niște ciuperce. Doar patroana cafenelei i-a rămas credincioasă. Bava se hotărăște să plece în Congo.

În timpul acesta, cantonierul, incult și prost neștiind să povestească ce-i în Africa, cum s'a desfășurat expediția, cade

în disgrație. Un client al cafenelei face pe gazetarul și izbuțește să facă pe Bava cunoscut.

Guvernul repară nedreptatea ignorării suferită de Bava. Și iată-l din nou la ordinea zilei, pe Bava, triumfător, povestind cu farmec, ascultat cu evlavie.

E în piesa lui Zimmer, cel mai frumos omagiu, puterii cuvântului, care frumos spus, apoteozează minciuna și dă prestigiul faptelor.

Ce folos, că a fost cantonierul în Africa și că a luptat acolo, dacă nu poate să povestească, dacă nu poate să emoționeze, dacă nu-i în stare să mulțumească, dorul de a afla al cunoscuților.

Pe când Bava știe să spună, încântă povestind.

El împodobește și se arată centrul unor acțiuni extraordinare. El amplifică și înfrumusețează.

Amplificarea realului, intensificarea și romantizarea existenței, invenția, — în călzite toate acestea de iluzie, colorează și înalță viața, peste brutalitățile și rigiditățile exactităților zilnice.

Se îmbină în această piesă, povestea și idila, divertismentul și învățământul, fantezia și amintirea, credulitatea și mirajul, iluzia și puterea cuvântului.

D. Bulfinski a fost Bava Africanul. Poate că d. Bulfinski a dat rolului, prea accentuată notă de perstanță rigidă și nu l'a șlefuit cu mai multă fantezie aventurieră.

Nc-a plăcut d. Mărculescu în rolul cantonierului.

D. Victor Antonescu a colorat cu geniozitate rolul șefului de gară.

Toate cuvintele bune despre interpretările d-nelor Agepsina Macri-Eftimia Cluceru, Gheorghiu și ale d-lor Dușulescu, Săvulescu, Romano, Fintesteșan Baldovin, etc.

TEATRUL REGINA MARIA

PROCURORUL HALLERS, patru acte de Paul Lindau.

Nu credem, nu putem nici să fim, nici să ne lăsăm convinși de subiectul piesei. Am apreciat fără îndoială și meșteșugul autorului și marele talent al d-lui Storin, dar n'am fost emoționați.

Între spectatori și scenă a fost o plăcere de stielă aburită.

Procesul dedublării personalității e desigur foarte interesant.

Dar e straniu, e nevrosimil și e atare geru de realizat ca posibilitate scenică, dedublarea unui excelent procuror ziua, și borfaș ordinar noaptea.

Din cauza unei emoții tari, integritatea procuror, care ziua condamnă în numele cinstei, noaptea fură, ba fură și de la casa sa.

Nu înțelegem. E prea cumplită boala aceasta a dedublării personalității, și s'o înțelegem de pe scenă, deși cazul e înfățișat excelentul artist Storin.

Traducerea bună e făcută de ziarist Al. Petrovici.

B. CECROPIE

IN STRAINATATE

UNE HEURE AVEC...

Repetatele interviewuri ale lui Frédéric Lefèvre, ce apar în revista **Les Nouvelles Littéraires** au fost ținta unor violente atacuri în ultimul timp.

Nu s'a mai adus redactorului vina că semnează cu numele său, ceceace, de fapt scriitorii scriu, preferind această confesiune în corneală, unuia în aer liber și curat, prin grădini, parcuri, sau verande. Nu. De data aceasta Lefèvre e acuzat de prostie, de incultură, de mitocănie, de intimitate excesivă cu cei cari binevoesc să-i vorbească, etc... Toate ca ocazia interviewului cu Edvard Herriot.

Iată ce scrie în *L'Action Française*, Leon Daudet:

Ultima invenție a lui „Uneureavec”, a incurabilului Frédéric Lefèvre constă în a se duce să sugă labele lui Herriot, în timp ce acesta își sugă pipa. Acest lucru se poate citi în „Hebdomadarul de critică și bibliografie” în care se risipește analfabetul Frédéric, spre marea bucurie a lui Beraud (du Rhone), a lui Gallier-Boissière și a lui Ronvceyre.

Eu cunosc erudiția lui Frédéric Uneureavec. Mi-a arătat-o dintr'odată în ziua când a venit și în antreul meu, cu miștile de precauțiune, temându-se ca această vizită să nu-l coste cumva retra-

gorea Legiunii de onoare, pe care el directorul său d. Martin Dugard, Dugardon, Dugardavous sau Dugard-d'afone) o vor primi după cincisprezece zile dela podosuceria lui Herriot.

Ori eu am găsit pe biroul meu lista de nume și de cărți de pe care zisul Lefèvre își etala cruditatea...

Pe de altă parte René Iohanet scrie în *Le Gaulois* un articol de o rară franchețe, judiciozitate și violență împotriva lui Lefèvre, denunțând și moda șarlatanescă a revistei de a utiliza critici răsosi, plătiți scump, pentru plasarea lausarea unor cărți mediocre, care varsă bună parte din drepturile de publicare la casteria revistei.

„Totul e venal, încheie Iohanet. Ceea ce interesează însă este sănătatea literară a țării. Ea e compromisă în ziua în care orice sinceritate moare, în ziua în care francheța ucisă face loc spiritului discret și de comerț. Iată deci indignațiune pornite în contra d-lui Lefèvre sunt la ne venite. Să le încurajăm.

La toate aceste atacuri, revista *Les Nouvelles Littéraires*, n'a răspuns până astăzi în nici un chip. Tuturor cauzaților li s'a răspuns cu o elocvență liniște.

plastica

CRONICA PLASTICA

SALONUL ATENEULUI. — Intr-o porție de pilduitoare solidaritate profesională, canosecții sculptori I. Iordănescu și George Dimitriu. (membrii în juru), și-au asumat neînchiptele ostenele și răspunderea organizării acestei expoziții în asentimentul celorlalți camarazi pictori și sculptori, pe cari alături de ei, înființarea unui minister al artelor — cu amestecul sollicitudinii lui biurocratice în isaralizarea valorilor — îi întăriți pe primele poziții, cucerite în stima publicului, dacă nu în totalitatea prin asalturi impetuase ale unor temperamente prea puternic personale, dar prin rezultatul unei activități răbdătoare potrivit căreia succesul urma în general unei laborioase pregătiri.

Intervenția „Salonului oficial”, primit la început cu căldură de toată lumea interesată la progresele plasticei românești, oferă o nouă arenă de întrecere și emulație, care spre decepția spiritelor obiective însă, dela început ia caracterul unor crâncene răsboaie între a căroră se și dispută preponderanța, principial, pe temeiul directivelor ideologice, cu triumful, în ultim rezultat, al protagoniștilor curentelor zise noi, sprijiniți în avânturile lor de juvenile porții revoluționare pe jocul intereselor politico-artistice ale unor artiști-funcționari ai ministerului artelor cu însărcinări ce pot influența decisiv în materie și direct interesați, în dubla lor calitate, de o anumită stare de lucruri.

Esți din expectativa în care au părut o vreme să se resemneze, — departe de salonul oficial devenit cetăția sburdalnicilor privilegiați — „bătrâni” (evident, la figurat) ne servese Salonul Ateneului. Dacă pentru un moment acesta poate prezenta numai valoarea semnificativă a unor veșități reacționare, împlinesc însă pentru viitor primejdiașă Jacuțelă și ce constituie lipsa unui corectiv — un organ de contrapondere — pentru menținerea echilibrului evoluționar, amenințat să fie iremediabil răsturnat. — un de modernism care este o realitate indenegabilă — cu căutările lui cunoscute de drumurile cele mai puțin bătute, în condițiile — dacă vreți — virgine înzestrate de orice explorare, ale sensibilității românești — dar de consacrară avorturilor unor atari strădanii experimentale chiar când acestea au scuză celor mai sincere viziuni novatoare, necum așezate când — așa cum a fost în cea mai mare parte cazul — aberațiile în numele modernismului sânt voite pentru suferințele snobismului, ori pur și simplu, rezultate ale neîndemănării, fatală izbăvire prin bizareria lor prezintă amatorilor în pâlula comodă a „originalității”, personalității etc...

Salonul Ateneului s'a bucurat de o încredințare ocrotitoare a d-lui ministru Iordănescu, încrecat animator a tot ce este manifestare culturală, care a cinstit inaugurarea expoziției cu prezența sa, lucru pe care nu l' făcuse d. Lapedatu, titularul de la arte la dascălul „Salonului oficial”, deși lipsa d-sale

AUREL BAEȘU: AUTOPORTRET

dela această solemnitate, era firesc să prilejuiască comentarii de natură să pună la îndoială interesul d-lui ministru al artelor pentru lumea artistică.

Iată însă că deunăzi, d. Lapedatu s'a ostentat să viziteze Salonul Ateneului și... mii de hombe! tună furioși exclusiviștii Salonului oficial — a oferit, generos aprobator, suma de patru sau cinci sute mii de lei pentru premii și cumpărături. Dacă nu s'ar putea spune decât că d. Lapedatu a făcut-o părintește: „să trăiască toată lumea”, explicația gestului în acest chip ar aduce măcar o ușoară consolăre pentru sufletele alinaților de până acum la „oficial”, cu toate că nu și ei sunt de părerea ministrului „lor”. Gurile rele însă discută, interpretează gestul în chipuri cari sgândăresc rana acestora din urmă, și-i pun pe gânduri pentru viitor. Se face corelație între anumite fapte cari dacă izolate păreau de-o mediocră importanță, puse însă într-o ordine par să constituie un sistem operând ca un foarfece asupra aripilor modernismului avântat cu supraamănă superioritate în văzduhurile abstractului integral. Așa, de pildă, abținerea minis-

trului artelor de la solemnitatea deschiderii salonului oficial, vizita aceluiaș ministru la Ateneu însoțită de subvenție după ce de curând d. Lapedatu își afirmase în presă nemulțumirea de „farniente-le” majorității funcționarilor d-sale ca și intenționa d'a modifica regulamentul Salonului, etc., sunt lucruri d'o prea evidentă semnificație.

Așa dar, d. Lapedatu nu e nepăsător — cum mărturisim că începusem să credem — (facem cu plăcere mea culpa) față de preocupările cari fac rațiunea existenței unui minister numit al artelor. E adevărat poate, ce s'a spus de multe ori, că d-sa e doar prizonierul biurocrațiilor și regulamentelor încriminate... li nram isbândă în aceste începuturi de emancipare.

Am vorbit de Salonul Ateneului privind deocamdată chestiunea numai dintr-un punct de vedere explicativ al genezii și aspirațiilor lui.

Rămâne de discutat în mod critic, asupra prezentării acelei expoziții colective sub raportul valorilor artistice.

CATECHISMUL SCRITORULUI

LEON DAUPE

1) Să nu scrii decât dacă ai de spus ceva. Trebuie să ai foarte multe de spus, pentru ca să spui puțin.

2) Fereste-te de cafenele, de cenacluri, de mâncare în oraș, de saloane, de Academia franceză și de jurnalul intim, rămas să fie publicat sau nu după moartea ta.

3) Te sfătuiesc să nu iei nici odată note și dacă ai luat, câtă vreme mai ești încă sănătos, să arzi totul. Este lucrul, pe care îl faci și tu.

4) Alege-ți soția — e foarte important — și nu crede că tu o femeie ignorantă este mai ușor de trăit decât cu o savantă. A fost greșeala lui Goethe. Se căsătorise cu o persoană, al cărui spirit nu era cu mult deasupra aceluia unei bucătărease și, apropiat până atunci de un anumit număr de femei cultivate, și-a imaginat că din clipa aceea va avea pace. Eroare! Femeia unui scriitor trebuie să știe să scrie: ea trebuie să aprecieze munca bărbatului.

5) Să știi — asta este pentru d-ți doamnelor, dar nu e o improvizatie; am crezut-o totdeauna — să știi că numai cu o inteligență egală o femeie îl depășește pe bărbat. Il depășește prin tact, fiindcă este legată de natură prin copil.

6) Așteaptă să împlinesti treizeci de ani ca să încerci să pictezi femeia — și chiar o femeie.

7) Ascultă, privește, ghicește, judecă, prevestește și, după temperamentul tău, notează sau amintește-ți. Dă atenție aspectelor cursive și oblice ale lucrurilor și oamenilor; aici este adesea esențialul. Vi s'a întâmplat, în automobil, să în-

tâlniți prieteni, pe fața cărora ați cetit deodată o gravă preocupare, pe care nu o cunoașteți; este veritabila lor expresie. Cea mai bună observație este în micul unghi extern al ochiului nostru. Nu în lucrurile și nu în persoanele, care ți se arată din față găsești aspectele lor cele mai revelatoare.

8) Nu cere și nici nu da vreodată un sfat literar, întâi pentru că nu va fi urmat și pe urmă fiindcă e rău să falsifici o natură. Ceace valorează pentru unul nu valorează pentru altul. N'am să-mi îngădui niciodată să dau un sfat literar unui tânăr. Dacă mă interesez de el îi spun: „Citiți-mi ce am făcut” și în cinci minute văd, dacă-mi place. Mi s'a întâmplat în privința asta, cu o doamnă autoare un lucru, pe care am să vi-l povestesc. Cucoana asta a scris mult. Intr'o zi mi-a adus — nu o cunoșteam, dar îmi fusese recomandată de un prieten — un manuscris spunându-mi: „Iată, voi veni să iau răspunsul d-ți peste opt zile”. Nu îmi spusese că manuscrisul ar fi al ei; spunea că era al unui cunoscut, la care sune jînea. Cucoana reveni peste opt zile. Citisem manuscrisul și i-am spus: „Cred că este inexistent și că persoana, care a scris asta nu trebuie să persevereze în cariera literară. Ea îmi replică furioasă: „Este de mine, domnule. D. Anatole France mi-a afirmat ieri că am mult talent”. Plecă, cu o mie de blesteme, trântindu-mi ușile. Iată istoria sfaturilor literare.

9) Nu întreține corespondența regulată cu nici o persoană de sex feminin. În felul acesta se întâmplă după moarte —

ingăduiți-mi să spun — cele mai ne-prostii.

10) Nu primi în întimitatea ta decât acei și pe acele, pe care le cunoști de zece ani.

11) Nu băga în seamă criticile, scrierile, elogiile... fără să le crezi prea mult.

12) Nu te încrede în competențe personale, după o anumită experiență a vieții (nu mai cred în ele). Nu te lăsa să bești în seama nici a unui medic, nici a unui avocat, nici a unui croitor, nici a unui cizmar, nici chiar a unui preot.

13) Păstrează-ți totdeauna perspectiva ta, chiar dacă te-ar străpunge.

14) Reflectează puțin înainte de a scrie dar, nu prea mult, altfel nu ai să scrii sau ce ai să scrii va fi artificial și închis.

15) Să ai o bucătăreasă bună, să praveghiată de soția ta, care trebuie să fie îndemânatecă în această artă mai răă. Să ai o masă bine îngrijită, unoblenm bun și unț bun.

16) Păzește-te de aventuri sentimentale mai ales de cele platonică; în general nu lasă — punându-i deoparte pe Dant și Petrarca — decât neccaz și cenză. Celălalte cel puțin...

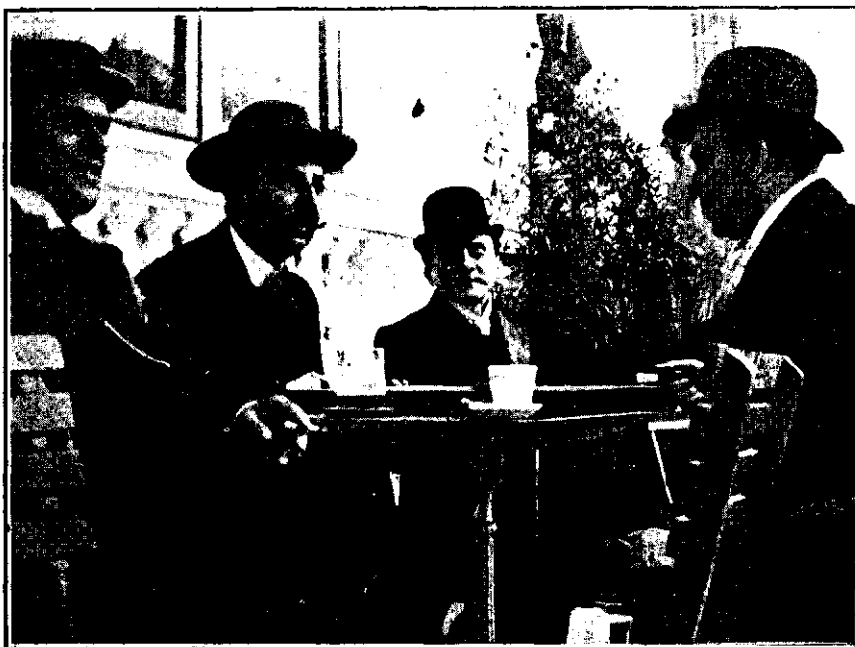
17) Nu vei ceti niciodată destul autoare vechi, bunii autori din al XVI-lea și XVII-lea veac francez, proză și vers. Școala este acolo.

18) Fii împede sau fii complex, dar nu fii niciodată plictisitor; plictisitor este contrariul artei.

19) Păstrează-ți independența; ea este comoara, de unde te vei adăpa contând ea îi este scriitorului ceace aerul pe îi este agricultorului.

20) Ajută-ți tinerii confrăți vorbești despre ei; ai li fost foarte mulțumit dacă dintru început ai fi ajutat și înțarajat.

21) Vorbeste oamenilor dela țară și ocolește plicticoșii de orice categorie dar nu crede că există ceva de învățat dela nu importă cine. Trei sferturi de oameni sunt goi sau nu sunt decât couri.

George Ranetti la „table” cu Petre Liciu și alți doi prieteni.

EPIGRAMA

ARMATA RESI

„Noi, înapoi deloc nu dăm —

„Suntem în stare să luptăm

„Pân la ultima picătură

(... De băutură).

N. CREVEDIA

Literara

oseama de cuvinie

barbey d'Aureville, leul literelor, cu
caută vârsta sa înaintată rămăsese un
„Jandy”. Perii lui albi îl nemorocau
lasi. De aceea îi vopsese de două-trei
ori pe săptămână.

Într-o duminică, totuși, un prieten îl
surprinsese în pat înainte de a-și fi vop-
sit părul.

Scritorul luat de scurt, căută atunci
scuză.

— Oh! dragul meu, dacă ai știi ce
mi s-a întâmplat!

— Ce scumpă maostră?

— Am avut un vis... un vis îngrozitor.

— Adevărat?

— O viziune îngrozitoare. Mă vezi
deci impresionat... Doar părul meu îți
va dovedi aceasta...

— Părul d-voastră... cum?

— Hei, îl vezi... a albit într-o singură
noapte!

Pierre Benoit, ofițer al Legației de
Mare, după câteva săptămâni nu re-
ușea să-și înșele contemporanii. El a
scris „tânărul pozuș”, care presăra cu
plume romanele sale, spre marea nemul-
țumire a unor critici tipicari. Anul trecut,
se afla la Cairo — unii pretindeau chiar
că trebuia să se însoare cu o syriană.
Cere stătea în Alexandria — unde se
plimba adesea în valea de jos a Nilului.
Într-o zi, pe când vizita un muzeu arhe-
ologic la o depărtare de vor-o 60 km.
de Cairo, tânărul egiptean — care îi
servise de călăuză — îi istorisea cu multe
amănunte povestea unei oarecare mu-
șă înșepnită în bandajele sale sacre.

— „A trăit în anul 2100 sau 2000”.

Dar Pierre Benoit iubeste precizia, și
fără să clipească:

— Scuzați!... Înainte sau după Isus
Cristos?...

Pianistul englez Mark Hanibourg se
afila în orașul Dayton din America de
Nord.

Într-o seară, pe când se afla într'un
Club, unde juca la ruletă, o tânără și
câștigase femei care nu-l cunoștea de
nici din vedere, se apropie de seauul

— Dragă prietene, îi zise ea, sunt com-
plet curățată. Imprumută-mi o mică de
mari.

Mark Hanibourg, care fără a fi toc-
cit de ceea ce se numește sgârșit, ține to-
deauna foarte mult la bani, răspunse:

— Te rog să mă scuzi dragă prietenă,
dar nu mă-e cu neputință.

— Se vede că te temi răspunse tânăra
femeie, totuși nu înțeleg de ce te-ai teme.
Gândește-te, o să pierzi suma pe care
mi-o cer, pe când dacă mi-o împrumuți,
mi-o restituți mâine.

— Prefer să-i pierd la ruletă, zise pia-
nistul, fiindcă-i mai sigur...

b a z a r

PIAȚA MUNCII

Într-o conferință (ținută de d. prof.
F. Ștefănescu-Goangă, senatorul Uni-
versității din Cluj, la Fundația Regele
Carol, făcând parte din ciclul prelegeri-
lor organizate de „Institutul Social”,
distinsul profesor a propus înființarea
Pieții Muncii, care să indice Universită-
ților și Școlilor Superioare funcțiile
ocupate și vacante, precum și probabili-
tatea funcțiilor în viitor.

Avem bunăoară 10.600 de doctori și
20 ingineri radioelectricieni. Țara mai
are nevoie de încă 20.000 de doctori, dar
nu mai e nevoie de nici un inginer ra-
dioelectrician.

CREȘTEREA POPULAȚIEI ORAȘULUI BUCUREȘTI

Populația Bucureștilor s'a mărit de 12
ori într-o sută de ani. Iată cum a cres-
cut populația dela 1851 până azi:

1851	70.000 locuitori
1852	102.000 locuitori
1877	177.000 locuitori
1894	252.000 locuitori
1912	341.000 locuitori
1927	850.000 locuitori

E pretabil ca în anul 1931 București
va avea 1.000.000 locuitori.

CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE TALASSOTERAPIE DIN 1928

Luna aceasta se va ține în România
un congres internațional de Talassote-
rapie.

Congresul va avea loc la Constanța,
sub auspiciile Ministerului Sănătății și
congresiștii vor vizita plaja dela Mama-
ia, instalațiunile dela Techirghiol și apoi
vor face o excursie la Constantinopol.

Nădăjduim că savanții congresiști
vor pleca cu cele mai frumoase impresii
din țara noastră.

I. AI.

caricatura zilei

INDOIALA ?

— ...Este un asasinat, sau o sinucidere?
(Le rire)

CERTITUDINE

— E cert, draga mea: călăria te face
să slăbești.
— Negreșit! Privește calul D-nei con-
teșe, cât e de slab.
(Life)

LA GHICITOARE

— Mi se arată, Doamnă, că veți suferi
o mare pierdere; — dar n'aș putea să
precizez dacă e vorba de umbrelă sau
de soțul D-voastră.
(Dimanche Illustrée)

carti redate în extrase

VIATA DE TRÂNDĂVIE A LUI RIVAROL, FRUMOSUL ABATE

Louis Latzarus

O viață dezordonată de boem îndârjit care înțelegea să trăiască nobil, numai nefăcând nimic, — viața unui visător, a unui lenes genial, de-o frumusețe rară și de-o inteligență sclipitoare.

Rivarol, frumosul abate, cum i-se zicea pe drept, idolatrizat de femei și răsfatat și alintat de regi, — a strălucit și prin elocvența și spiritul său viu, apărător la regelui în epoca marelui revoluții franceze, și prinț al saloanelor literare ale Franței, Angliei și Germaniei.

La Seminarul Saint-Garde d'Avignon, abatele Rivarol, era „cel mai frumos adolescent din lume”; înalt, bine făcut, cu față dulce și mândră; cu o privire plină de duioșie care turbură atât de ușor inimile slabe. Avea o față delicată și niște obraji bine modelați.

Tânărul abate avea vârsta de 17 ani și nu intrase în Seminar din vocațiune ci mai mult de a veni în ajutorul sărmanei sale familii.

S'a născut în 1753 într'un han din Bagnols, în hanul „La trei porumbei”. Atât bunici cât și părinții săi fuseseră hangii. Într-o zi tatăl său dădu jos firma. Aceasta din cauza unui mare senior care în timp ce era servit la han ceru nota de plată care era foarte încărcată. Gentilomul plăti, dar peste câteva zile i se închise hanul. De aci încolo începe mizeria. Pentru a face față atâtor nevoi, tatăl se angajă la o fermă, însă pușinul salariu abia satisfăcea nevoile casei. Fu nevoit, cu tot regretul a retrage pensiunea lui Anton, care pe atunci avea 11 ani și învăța la școala primară a Josefitorilor din Bagnols.

Tatăl său căpătase o frumoasă instrucțiune. Cunoștea latina, citea pe Virgil și Horațiu și făcea versuri. Anton, dat afară de Josefii, se duse la episcopul din Bagnols și-i zise: — Monsigniore, vin să-mi deschid inima. Și-și descrie întreaga sa nenorocire. Prelatul privea, surprins, pe grațiosul supliant. — Re-întră în colegiu, amicul meu, mă voi ocupa de toate. Și episcopul nu s'a căit nici odată de generozitatea sa. Anton era un bun elev. Într'un an făcu trei clase și uimi pe profesorii săi. La vârsta de 17 ani era un tânăr frumos și inteligent și tatăl său privindu-l uita de necăzurile sale, ce se măreau din an în an. Avea 15 copii și al 16-lea urma în curând. Anton care era cel mai în vârstă își terminase studiile. Ce să facă? Nici un ban! O singură cale se deschidea: aceea a bisericii. Se hotărî și intră în Seminar.

Frumusețea sa seducătoare atrase atenția femeilor frumoase din Avignon. Il găseau „frumos ca păcatul”. Cele timide se mulțumeau să-l privească suspinând; altele mai îndrăznețe strigau după el „iată pe frumosul abate”.

Colegul său de Seminar, abatele Cu-

biers, zicea despre el că e „frumos și eloquent ca Alcibiade”.

Într'adevăr era de o elocință unică. Vorbia cu o volubilitate surprinzătoare și vocea sa era atât de armonioasă în cât erai dela început câștigat.

Admirația femeilor îl lăsa indiferent și el respecta cu exactitate regulamentul seminarului. Totuși când vorbea de viitorul său, nu-l înfățișa ca o continuă renunțare. Știa, dela colegii săi, multe despre prelați cari duceau o viață plină de aventuri. Era epoca lui Voltaire care, din exilul său, stăpânea spiritele.

Se mergea la biserică, de ochii lumii, nu pentru a se ruga. Incredulitatea era un lux și o eleganță. Rivarol era și el influențat de curentul cel nou. Nu era vocațiunea care l-a adus la seminar. Era ambiția, nevoia. Era frumosul abate și nici decum curiosul abate. Credea în Dumnezeu ca și Voltaire. Studiase antichitatea clasică, științele și geometria. Acum studia filosofia.

LA PARIS

Într-o bună zi, amicul său, abatele Cubières își luă rămas bun dela Rivarol. Pleca la Paris, să-și termine studiile la seminarul Saint-Sulpice. — Ne vom revedea, zise el, la Paris. Sigur, va merge și Rivarol. Promisese. Dar cum să facă? N'avea bani. Trebuia să aștepte ocazia și așteptând trebuia să accepte existența severă și posomorâtă a provinciei.

Abatele Cubières, abia ajuns la Paris, deveni un obicinuit al saloanelor și cunoștea o mulțime de poeți.

Cubières nu era un poet, dar știa să facă rime. Odată publică un poem. Directorii dela Saint-Sulpice se indignară și-l dădură afară. Cubières era fericit. Se va consacra poeziei și literilor.

Rivarol rămase la Avignon. Păfania amicului său îl entuziasmă. Lăsând să se vadă incredulitatea sa, fu și el dat afară. Și dispăru. Nu se mai știa nimic de el. Dispăruse din Avignon. Unii spuneau că plecat la Paris, cocoțat la spatele unei trăsuri, distrând oamenii pentru a-și plăti umilul loc; alții că o bogată bătrână la găzduit și hrănit din dragoste. Mulți spun că l-ar fi recunoscut sub diferite deghizări. Nu se putu afla nimic decât că „vine la Paris”. Nu era însă u-

șor să vii la Paris fără un ban și un protector. Dar Rivarol era sămânță plină de spirit. Manierele sale erau mai grațioase. Și cu tot drumul lui junse... la Versailles, unde se afla dintr'o greșală de provincial, la Versailles drept centrul intelectual al regatului.

Cum ajunse scrisese lui Cubières tru a-l înștiința și Cubières sosi imediat. Nu mai era abatele ci cavalerul de Cubières. Tot așa și Rivarol... deveni cavalerul de Parcieux. Cubières ceru explicații. Nu reuși să afle ce era la un om ce nu făcea niciodată comenzi. Adeverul era, necesitatea de a fi în lume. Rivarol crezu expeditiv să ia un nume și-și alege pe acel al unchiului său, savantul Deparcieux, de la Academia de științe.

Rivarol doria să fie prezentat lui d'Alembert. Cubières trebuia să-l pregătească. Spera ca d'Alembert îl va ajuta.

Trebuia să trăiască. Se zice că o femeie care nu era nici tânără, nici frumoasă se îndrăgosti de el și Rivarol simți în această dragoste foarte curaj dar într-o zi apare rivalul care era omoare și pentru a scăpa Rivarol plecă la Paris.

În sfârșit a ajuns. Nu avea nici un ban. Cubières și alții îl ajutară. Rivarol cunoaște admirabil arta dificilă de a face datorii. Cubières povestind mulțumirea cu atâta grație, în cât cei ce îl cunoșteau erau mulțumite că primise un tânăr.

Este prezentat lui d'Alembert. Acesta venit place foarte mult. Se inventează anecdota. Se povestește că, la la burg, era multă lume adunată în noul cadran solar, îl examinau și făceau observațiuni prostesti. Un tânăr cuvântul. Era Rivarol. El explică de soarelui cu atâta limpezime și eleganță că fu aplaudat. Un bătrân mitropolit proprie de el și-i zise: Vă ocupați cu înțele, domnul meu. Rivarol răspunde științele îi plac tot atât de mult ca și poezia. — Nici eu nu sunt un dușman al literilor, răspunde bătrânul. Și-i dă dresa sa... Era d'Alembert. Această poveste marchează surpriza ce o făcu contemporanilor această notorie. Adeverul este că debutantul primii la natură darul de a plăcea.

D'Alembert, în tinerețea sa, fusese un om de lume, făcea lumea să moară de ris, imitând pe cutare actor celebru. Bătrânul geometru vedea în tânărul Rivarol, verva sa trecută, causticitatea sa și toate strengăriile tinereții sale. Găsea de asemenea și fondul serios al spiritului său, marea dragoste de litere și științe. Și sărăcia era o asemănare în plus. Rivarol posedea ceva mai mult: farmecul care atrage amorul. Bătrânul savant se vedea pe sine nu numai cum a fost dar și cum ar fi voit să fie. Dă-ne o operă frumoasă, îi spuse el, și-ți promit Academia.

O strălucită perspectivă se deschidea înaintea sa. Își alegea subiectul marelui opus care-i va deschide porțile savantei societăți. Va studia pe Galilei.

Parisul cu saloanele și cafenelele sale lătrare reclama talente noi. Piron murise. Rivarol devine demnul său urmaș. Toți îl ascultă, întrebă de numele său... Cavalerul de Parcieux? Rudă cu academicianul? Nepotul său. Il asculta cu gura căscată. Se povestește scena, că unul dintre auditori, fermecat, se ridică pentru a-l vedea mai bine. Acest curios era ducele d'Orleans.

Parisul fu cucerit. Cavalerul de Parcieux devine omul zilei. Se cita cuvintele sale, admirau spiritul, inteligența, știința sa și farmecul incomparabil al vorbii sale.

Faima aceasta ajunse până-n cabinetele unui veritabil Deparcieux, care se credea unicul nepot al academicianului. Acesta nu era un necunoscut. Era un distins profesor de fizică experimentală. Apariția vărului său îl irită și din ordinul său oamenii legii se prezentară la cavalerul de Parcieux, întrebându-l a mai uzurpa acest nume. Rivarol se duse la vărul său spre a-l înfrunza. Profesorul se infurie și-l dădu a-

simpi umilit și jenat. Ce să facă? Să se numească „domnul Rivarol”. Era prea târziu. Incepu să studieze genealogia familiei sale.

Și plin de îndrăzneală cavalerul de Parcieux se proclamă cavalerul de Rivarol. Nu avea dreptul. D'Alembert el însuși nu-și fabricase numele său trecând de la Lerond la d'Alembert, apoi la d'Alembert și în sfârșit, d'Alembert?

Într-o zi scrisori lui Voltaire semnate cu numele său restaurat. Voltaire îi răspunde printr-un madrigal. Era considerat acum un bătrân om de litere care avea un talent. Incurajat se decide să scrie opera sa Galilei.

MUNCA GREA

Mare vânt la Paris. Voltaire revenea din exilul său. Întreaga lume era copleșită de delir. Rivarol doria să se apropie de marele om. D'Alembert îl conduce. Face o bună impresie. Și reveni de mai multe ori. Voltaire îl aprecia mult. Într-o zi, discuția se angajă asupra lui D'Alembert. Voltaire considera opera monumentală și pe autor un nebun. Rivarol admira pe Dante și se gândea să o traducă.

Începu pe lucrul. Părăsi pe Galilei a început. Lucrul însă mergea foarte greu. Rivarol era născut orator. Când vorbește, frazele curg abundente și par să arde gândirea. Când scrie expunșunile fug și cuvintele sunt fără viață. Este supliciu unui om cloquent să lănceze scrișului.

dar nu se teme de dificultățile sem-

nalate de Voltaire. Se știe ingenios. Întreprinde o versiune mai anevoiasă care să-i aducă faima. Datorită acestei traduceri crede să-și mlădieze stilul, să-și îmbogățească vocabularul și va putea, în sfârșit, să scrie pe cont propriu.

Și astfel munca aceasta o poate abandona și apoi relua datorită vieții ce o duce.

În fiecare zi primește diferite invitații. Parisul aflase că un om de spirit sosise. Ceiace i se cerea, era de a amuza. Și el amuza, amuzându-se.

Când un abate îi ceru un epigrafi pentru broșura sa, el îi răspunde: — Pe cinstea mea, nu vă pot oferi de cât un epitaf. Un domn care tot timpul vorbește, plictisind lumea, suspină: — Cât îi de cald; asud groaznic. — Vă ascultați prea mult, îi spuse Rivarol. Și lumea râdea.

Când vorbește, vorbește atât de bine, că toată lumea tace. O astfel de superioritate, este obositoare, murmurau unii cari voiau să suzeze fără a face eforturi de gândire. Și într-o seară, ducele de Guiche, zise: — Dacă va continua tot așa, saloanele vor deveni academii. Rivarol răspunse, privind pe marele senior: — Ar trebui ca saloanele să fie compuse din oameni demni de Academie. Era și greu cu un astfel de adversar. Și deveni în curând idolul saloanelor.

Femeile îl iubeau. Era frumos. Îi iubeau pentru ochii săi, pentru vocea sa și eleganța manierelor sale.

Era iubit și pentru discreția sa. Nici odată nu vorbea de succesele sale. Și avea numeroase.

Pentru că ziua întreagă o dăruia altora, numai noaptea îi rămânea pentru sine. Numai atunci poate adăoga câteva rânduri la Infernul. Și numai atunci își trăiește marea lui plăcere, de a visa.

Tot ce-i trece prin minte, înscamă pe foi volante. Abia intrat în camera sa, se așează în pat. La masa sa dela căpătâi sunt foi și un creion. Toate aceste fițiuci vor contribui mai târziu la opera sa, la gloria sa.

Nu are nici un ban. Este cel mai frumos, cel mai cloquent, dar și cel mai sărac. Luxul ce se desfășoară în fiecare seară înaintea sa, trebuie să-l plătească cu vorbele sale frumoase.

Sunt zile când sărăcia îl face melancolic. Adesea chiamă în ajutor, filozofia. Și atunci scrie, umple fițiucile sale: „Nu este surprinzător de a vedea un om de spirit fără bani și un bancher fără spirit”.

Trăește sărac până la ora prânzului și apoi trăește fastuos, mizeria nu-l revoltă. Nu este avid. Are puține nevoi. Camera sa îi ajunge, dar să fie curată: „Curățenia ascunde mizeria”.

Cu toată mizeria, era întâlnit în fiecare seară în casele bogate, pudrat, coafat minunat, cu frac roșu galonat cu aur, invidiat de oameni admirat de femei, cu ochiul strălucitor, cu limba sa ironică, fericit de a trăi și a vorbi. Altul ar fi solicitat un post, un beneficiu lunar. Oamenii de litere erau protejați.

Cele mai delicioase clipe, le trăia în lenca sa. În definitiv, ducea viața care-i convenea mai bine. Se culca târziu, înscamă pe fițiucile sale câteva reflexiuni, citea și nu adormea de cât când natura îl forța. Și dormea toată dimineața. Deșteptat nu se scula. Își citea invitațiile sale, răspundea la ele, citea o carte și visa mercu. Se scula și începea o toaletă lungă care dura mai multe ore.

Într-o zi fu solicitat să scrie, la Mercu-

re de France, extracte asupra cărților pentru 50 taleri pe lună. Era o avere. Imediat își angajă un valet. Articolele sale le scria fără a le semna. O făcea fără plăcere. Iar seara își făcea însemnările sale; supă, vorbea și visa întins în pat.

O CASATORIE PROASTA

În curând se plictisi de viața frivolă. Nu se putea însă gândi să se însoare cu o femeie de lume.

— Pentru ce, scrie el, se preferă un prost cu nume, unui om de spirit? Și tot el răspundea: — Avantagiile prostului se împart; un duce face o ducesă, un om de spirit nu face o femeie de spirit.

Cunoscuse un scoțian Mather-Flint care compuse o gramatică excelentă. În modesta-i locuință, cunoscuse fida sa. Într-o zi ea îi căzu în brațe. Trebuia să se căsătorească pentru a o salva de dezolare.

Deși fără bani, soția sa spera ca el să lucreze. Viața lui Rivarol trebuia regulată, îi trebuia o disciplină. Ea considera timpul pierdut convorbirile interminabile cu prietenii săi. Se indigna când pleca cu ei. Era și geloasă. Scenele și lacrimile soției îl făcure în curând să regrete deplina libertate de odinioară. El scrie că de când s'a căsătorit, trăește numai cu regrete: „Să te ferească D-zeu de dragostea unei englezoaice”.

Soția sa născu un copil. Nu resimți de cât curiozitatea ce i-o inspira acest fenomen al naturii.

Și când într-o bună zi o părăsi, nu făcu decât să traducă în fapt o separațiune care era complexă în inimile lor.

În același timp se certă cu cei de la Mercur. Astfel rupse cu două juguri, cu jugul muncei și cu al căsniciei. Liberat își regăsi toată voioșia sa.

CERTURILE LITERARE

În epoca aceea abatele Delille se bucura de o mare reputație. Tradusese Georgicele și era membru al Academiei.

Era considerat ca un Virgiliu francez.

Rivarol, era un strașnic polemist, publică o critică care făcu senzație. Rivarol prezicea căderea poetului într'un verb ce era în gura tuturor: „gloria va trece, năpii vor rămâne. O gravură circula în care abatele contempla o farfurie cu varză și napi. În legendă: „Gloria mea va trece, năpii vor rămâne”.

Voltaire, Beaumarchais, Buffon sunt entuziasmați.

Soția lui Rivarol o ducea greu de tot. El îi promisese o pensiu. Era însă sărac și neglijent. Soția sa făcerea să împrumute bani. Incepu să cerșească pentru ea și copilul ei. Era cunoscută de ușurința cu care cerea bani. Nu se știe unde ar fi ajuns dacă servitarea sa nu și-ar fi cheltuit ultimul ban și apoi se împrumută pentru a-și întreține stăpâna. Un devotament atât de rar deveni celebru. Academia franceză acordă acestei devotate servitoare, premiul Montyon.

Rivarol descoperi pentru prima dată că este detestat de toată lumea.

Se consolează reflectând: „La douăzeci de persoane cari vorbesc de noi, nouăzeci vorbesc de rău și a douăzeci care vorbesc de bine, vorbesc rău”. Apoi o regulă de conduită:

„Disprețul trebuie să fie cel mai misterios dintre sentimentele noastre”. Este detestat. Un om care-și lasă femeia să moară de foame. De patru ani vorbește de

Dante și n'a făcut nimic. Insuși Rivarol scrie :

„Este un mare avantaj de a nu fi făcut nimic, dar nu trebuie să abuzezi“.

TREI LUNI DE MUNCA.

La lumina scandalului putea să se examineze. Cine era el?

Talentele sale le-a cheltuit în nimicuri pe la mese. Opera spiritului său consta în vorbe și numai vorbe. Dante rămase ne-tradus. Până acum era suspect, acum era disprețuit.

Trebuia să dispară din societate și să murcască. Trebuia să scrie pentru a obține sufragiile publicului.

Pentru a se sustrage distracțiilor părăsește Parisul.

Și Rivarol scrie. Și **Infernul** este tradus.

Academia din Berlin pusesese la concurs următoarele chestiuni : Ce-a făcut limba franceză universală, de ce merită această prerogativă și dacă o va conserva.

Pentru prima dată Rivarol se condamnă a duce gândirea sa până la capăt. Plin de entuziasm într'un stil elegant și clar scrie un imn al limbei franceze și-l trimite la Berlin.

Academia din Berlin îl premia. Savanții tuturor țărilor și mai mulți suverani îl felicită.

Talentul său era de necontestat.

Prinsese gust de muncă. **Infernul** apare și-i asigură definitiv faima. Buffon spune : „Nu este o traducere, ci o serie de creațiuni“.

Se gândește să scrie un **dictionar** al limbei franceze.

Cei dela **Mercur** duc o strașnică campanie contra sa. Rivarol răspunde în **Epistola regelui Prusiei** sfârșind cu versul : „Voi plângeți un succes, lacrimile voastre sunt sincere“.

Este numit membru al Academiei din Berlin și astfel definitiv consacrat.

Rivarol căzu din nou în scumpa sa lenevie. Trăia fericit pe laurii săi. Opera ce proiecta a oferi publicului, faimosul dictionar, era o întreprindere vastă. Își petrecea viața cu prietenii săi. Era adesea invitat de Buffon care-l admira. Nu se cunosc însă motivul unei antipatii contra lui Buffon. Într'o parodie a **Visului Ataliei** atacă pe d-na de Genlis și pe Buffon. Despre fiul lui Buffon spunea, — că „este cel mai prost capitol din **Istoria Naturală** a tatălui său“.

Anul 1788 este anul almanachurilor. Mici volume bine tipărite și elegant legate, semnate de autori obscuri. Rivarol publică un pamflet, **Micul Almanach al Marilor Oameni**, Nici Beaumarchais nu fu cruțat. Amicul său deodimodă, Cubières, pentru că nici el nu fu omis, scrie o satiră contra sa. Și Beaumarchais compune un quatren în care îi reamintește origina sa. Și „toate insectele literare“ se abătură asupra lui Rivarol cu o ploaie de epigrame. Alții îi răspunseră cu lovituri de bastoane. Într'o seară era aproape să fie omorât în bătae.

Nu se plânse. Publică **Scrisorile către Necker**. Necker publicase o operă asupra religiei. Nici odată stilul lui Rivarol nu fu mai strălucitor. Produse o enormă senzație. Chiar lui Voltaire aceste Scrisori părură excesive. Era un revoluționar intelectual. Predica o educație fără religie, morala laică. „Religia nu ar fi atât de indispensabilă pentru cei săraci, dacă cei bogați nu ar fi lipsiți atât de morală“.

Dar catastrofa, Marea Revoluție, se a-

propia și el nu-și da seama încă. Inimicii săi continuau să răspândească micile lor infamii. Cearta literară nu se sfârși. Contra lui Rivarol circula un pamflet foarte spiritual. Și ar fi obținut un mare succes căci conținea pe lângă falsități și detalii cari ar fi distrat publicul.

Dar nu mai era timpul pentru dispute literare. Marea Revoluție se anunța. Incepea marea dramă.

Rivarol iubea pe rege. Printr'un memoriu voia să-l facă să înțeleagă pericolul situației sale.

Scoase un ziar, **Jurnalul politic național**. Dar Bastilia căzu. Poporul era stăpân. Rivarol se refugiază. În refugiu său intenționa să facă un expozeu imparțial al cazurilor Revoluției.

Regele era închis la Tuilleries. Revine la Paris. Simțea nevoia de a restabili autoritatea regală. Scrie o operă remarcabilă : lupta pentru monarhie. Își propuse să scrie și o istorie a Revoluției. O oboseală îl coprinse. După câteva numere se descurajă. Vedeă răul, fără remediu.

Scrie dictionarul marilor oameni ai Revoluției, un pamflet plin de cruzime ; dar publicul nu mai râdea. timpul epigramelor trecuse.

Revoluția era în toi. Puterea era în mâinile poporului. Ludovic XVI pierdea pe fiice zi popularitatea.

Rivarol spera să poată opri această mișcare irezistibilă a poporului și să restabilească autoritatea regală. Încercă să se apropie de rege. Avu mai multe întrevederi cu de la Porte, întimul regelui și în memoriile sale trimetea sfaturi regelui.

Rivarol era bănuțat a fi în solda regelui. Era acuzat de inamie al libertății și Constituției. Emisarii lui Danton îi făcură o percheziție.

Încercările sale de a restabili autoritatea regală erau zadarnice. Era și prea târziu. Rivarol trebui să fugă. Plecă la Ostende și de acolo la Bruxelles. Aci o ceată de admiratori făceau cerc în jurul lui. Aci scrie el **Scrisoarea către noblețea franceză în momentul intrării sale în Franța**, care este un model de bun simț și rațiune.

La Paris poporul pătrunse la Tuilleries. Regele fu închis. Printr' hârtiile regelui dădură și peste memoriile lui Rivarol. I se sigila casa și un mandat de arestare fu emis contra sa.

Regele fu ghilotinat. Regina îl urmă pe eșafod.

Teroarea domnia.

În Bruxelles Rivarol își trăia lenea și plictiseala. Era mereu același. Medita vecinic o nouă operă pe care n'o scria. Și se descurca cum putea de încercăturile sale bănești.

Trupele republicii înaintau. Rivarol fuge în Anglia, stabilindu-se la Hamburg. Pentru a nu duce lipsă se înțelege cu un librar de a publica **dictionarul limbei franceze**, vechea lui idee de acum zece ani. Rivarol se bucura de o reputație universală, astfel că librarul acceptă. Rivarol va furniza textul unui **discurs preliminar** și primele șase litere. El primi punctual cei 50 de ludovici. Rolul librarului era să aștepte.

Ocupațiile mondene îi răpeau timpul necesar. Continua să trăiască „nobil“, adică fără să facă nimic. Lucrarea sa nu înainta și termenul expirase. Librarul își pidea răbdarea. îl atrase la el și-l închise în casă. bine păzit să nu fugă. Vrând, nevrând Rivarol se execută și furniza zilnic câteva pagini la imprimărie. Rivarol gemea : „mă asemăn unui amant obligat să-și disece amanta sa“. Dar nu avea ce

face. Și prima parte a **discursurilor** liminare văzu lumina zilei.

SFARȘITUL

Rivarol plecă la Berlin. La Berlin așteptat. Abia a ajuns și oamenii de re, savanți, diplomați, femeile frumoase umpleau micul său apartament. Fu triumf.

Frequenta salonul prințesei Dolgorouo strălucitoare în frumusețea sa oriunde cât și în inteligența sa. Faimosul Potemkin dăduse în cinstea ei prânzul acela fabulos care se termina printr'un desert de mante servit cu lingura în farfurile de taților. Se svonea până în Franța că îl iubea. Nici odată în cariera sa. stârnit o mai mare admirație. Oamenii erau printre intimii săi. Înalta societate îl disputa.

Rivarol ar fi vrut să se reîntoarță Franța. Plecă la Baden, unde prințesa venția Margrafului spera să-i înlesnească intrarea sa în Franța.

Într'o bună zi se simți indispus. Un Medicul care-l examină, zise solemn că ce umpleau salonul : — domnilor, și nunț cu regret că Rivarol este atins de boală foarte periculoasă“. Era o pneumonie infecțioasă. Era de necrezut ca un om în ajun vorbea cu atâta farmec să fi pus deodată să moară. Noaptea următoare dureri puternice se declară. Nu cu, zicea Rivarol găfâind, numai că gur sunt capabil să suport astfel de ferinfe. Din fericire plămânii n'erau de bronz“.

În timpul boalei vorbea de familie și de amicii săi cu multă duioșie. În cei prezenți ziceau despre el : „El este Cuvintele sale răutăcioase nu pot să-i înimă“.

Nu se mai putea mișca din cauza rilor .

Se declarase „gangrena pulmonară“ și începură să se turbure, cuvintele erau dezordonate. Era delirul. Un care dură mai multe ore. Abia mai puț ra. Plin de sudoare, încercă să-și deschidă ochii săi rătăciți.

Rivarol își dădea sufletul și se se fixă pe fața sa.

Edit. Libraire Plon.

Crème Simon

OGLINDA DVS.
Vă va spune

LA CRÈME SIMON

NICI USCATĂ, NICI CRAI
nu tardează, dar fiind unguent
pătrunde întrădevar în porii
invieorează epiderma, o mla
și avantează lucul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON